ادبي وړانګي

سید اصغر هاشمي

۱۳۹۴ لمریز کال

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي وړانګې

سید اصغر هاشمي

۱۳۹۴ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: ادبي وړانګې

لیکوال: سید اصغر هاشمي

خپروندی: د افغانستان ملي تحریك، فرهنګي څانګه

وېبپاڼه: www.melitahrik.com

ډیزاینګر: ضیاء ساپی

کمپوز: لیکوال

پښتۍ ډیزاین: فیاض حمید

چاپشمېر: ۱۰۰۰ ټوکه

چاپکال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحریك د خپرونو لړ: (۴۹)

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت لیکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

سرلیک **مخ**

سریزه...١
د غني او الفت په شعرونو کې د اضدادو فلسفه...............٣
د استاد الفت په شعرونو کې ریالیزم..........................٩
د استاد الفت په شعرونو کې د ازادۍ پیغام..................١٥
د ګل پاچا الفت په شعرونو کې اروپوهنیزڅرکونه.............٢٧
د استاد الفت په کلیاتو کې د فلسفي شعرونو څرکونه..........۴٢
د خوشحال قصیدو ته انتقادي کتنه............................۵١
د شعر او نظم توپیر او تړاو....................................۵۵
د سیدجمال الدین افغان ستاینه.................................٦٠
د تحقیقي اثر د لاربښود ځانګړنې..............................٦۵
په تحقیق کې د سرمحقق زلمي هېوادمل مقام....................٦٩
ناشعوري، شعوري اوتحت الشعوري شاعري.......................٧٣
د ناول او رومان توپیر او تړاو.................................٩١
د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې هیومانیزم...............٩٨
ماخذونه...١٠٣
د پښتوادب نوې ښکلا او د هاشمي د ادبي پنځونوهارونه.......١٠٩

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

استاد ګل پاچا الفت مفکر او مبتکر لیکوال، شاعر، ژورنالیست، ادبپوه او ژبپوه دی او د ادب تیورۍ په برخه کې د ده کارونه لومړني دي.

استاد الفت مستحق لیکوال دی او دې باندې باید ډېر کار شوی وای، چې پرې نه دی شوی او د ایندوو نسلونو نه هیله کوم چې د استاد تخلیقات (منظوم او منثور) ویناووې مطالعه کړي او له فکره یې استفاده وکړي، خو د استاد د فکر څرګندولو لپاره علم او بیا فکر کولو ته ضرورت دی او د علم په لاس ته راوړلو او فکر کولو باندې استاد ډېر تاکید کړی دی.

د استاد ډېرې خبرې دي چې له وخته مخکې یې ویلي دي، یعنې د اینده نسلونو لپاره پکې ډېر نصیحتونه شته دي او پیش ګویي یې کړې ده.

دی د ماضي (تېر) وخت مطالعه درلوده، د حال په قدر پوه او د راتلوونکي نه باخبره وه. په نړۍ کې ډېر کم فیلسوفان او مفکرین پېش بیني کولای شي، چې استاد الفت هم یو له هغو مفکرینو څخه دی.

د شعري کلیاتو په یو ځای کې وایي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

سـمه نيمــه شــپه ده ســودايي لــه خوبــه پاڅېــدم
ځکــه مــې ګــډوډ او پرېشــان دغــه شــعرونه دي
اوس يې که څوک نه لولي عالم په خوب ويده دی ټول
دا د ســبا ورځــې ويښ زلميــو تــه پيغامونــه دي

استاد خپل شعرونه او په هغه کې د مفکورې برخه آينده ځوانانو ته د يو ښه پيغام او لارښوونې په ډول وړاندې کوي.

استاد د ډېرې يادونې او ستاينې وړ شخصيت دی او زما د بې سارې مينې چې استاد سره يې لرم، کله کله د دې د کړو او ليکنو په باب پرې کرښې تورومو او دغه د مقالو ټولګه (ادبي وړانګې) مې د ځينو مقالو مجموعه ده، چې متفرقې مقالې لري، چې زياتې مقالې مې په استاد ليکلي دي، او دغه ټولې مقالې مې يو ځل په تاند ويبپاڼه کې خپرې شوي دي، خو د ځينو دوستانو په غوښتنه مې په کتابي ډول چاپ ته برابره کړه.

په درنښت

سيد اصغر هاشمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غني او الفت په شعرونو کې د اضدادو فلسفه

د فلسفې د يوې څانګې په ډول د استاد ګل پاچا الفت او خان عبدالغني خان په شعرونو کې د اضدادو فلسفې په هکله شعرونه شته دي.

استاد الفت وايي: ټوله نړۍ له ضدينو جوړه ده، که د انسان د زړه خوښه وي او که نه وي، له دې اضدادو سره به وخت او ژوند تېروي.

د غني خان په شعرونو کې هم د ژوند او مرګ په هکله فلسفي شعرونه شته دي، چې د اضدادو د فلسفې ډېرې ښې نمونې دي.

استاد ګل پاچا الفت پخپل (شعري کليات، ص ۱۰۴) کې د (آغاز او انجام) تر سرليک لاندې داسې وايي.

لــــه اســـمانه څـــاڅکي راغلـــه د بـــاران
پـرې را شـنه شـوه سـپين و سـره او زېـړ ګـلان
يـو څـو ورځـې پـس يـې بـاد ويـوړلې پـاڼې
خپـــل آغـــاز آنجـــام هـــيڅ نــه شــو ورعيـــان
پـــه زرګونـــو کلـــو ګـــورو چـــې ژوندون شـــته
حرکـت شــته لو بـدل شـته مخکـې يـون شـته
لـــه آغـــازه لـــه آنجامـــه خبـــر نـــه يـــو
دومـــره وايـــو چـــې دورونـــه د ګـــردون شـــته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انسان د پیدا یښت ورځ او د مرګ ورځ الله تعالی ته معلومه ده او په تقدیر کې لیکل شوي وي.

هیڅ انسان نه شي کولای، چې د بل انسان د مرګ وخت په دقیقه موده او وخت کې وښایي.

استاد الفت هم داسې نظر لري او د پورته راغلي شعر مفهوم دی: له اسمانه بارانونه راوریږي، ددې بارانونو له امله ټول بوټي شنه کېږي او ډول ډول ګلان پیدا کېږي، د څو ورځو وروسته د همدې شنه شوو بوټو او رنګارنګو ګلانو پاڼې د خزان د شمالونو له راتګ سره له منځه ځي، دغه بوټي په دې پوه نه شول، چې څنګه پیدا او فنا شول.

انسانانو هم په زرهاوو کلونو ژوند وکړ، حرکت، کار او هلې ځلې یې وکړې، همدا انسان له خپل پیدا ایښته او مرګه خبر نه دی.

دلته هم د ژوندون او د مرګ په فلسفې په هنري، شعري او فکري انداز بحث شته دی، استاد الفت د ژوند او د مرګ په باب داسې نظر لري، چې د انسان د ژوند نېټه او د مرګ نېټه نامعلومه ده، نو په داسې بې اعتباره ژوند بیا اعتماد په کار نه دی.(۱)

استاد ګل پاچا الفت په نثري کلیاتو ، **۱۸۵** مخ کې د (غم او خوشحالي) تر عنوان لاندې داسې وایي: (ډېر خلک دي، چې یوه ورځ یې ګرانه ښځه مري او دی غمجن کېږي، مګر بله ورځ نوی واده کوي او د خوشحالۍ هغه زوږ غم ببخي هېروي، نو دغه د خوشحالۍ ډولۍ او هغه د غم جنازه یو له بله ډېر ربط لري، که هغه غم دغه کاله ته رانه شي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه ښادي هم نه شي راتلی.(۲)

د استاد په شعري کلیاتو کې فیوډالي نظام ته اشاره کوي او وايي:

غنـــا پـــه فقـــر حکومـــت کانـــدي
بـــډایان لـــوروي پـــه نـــورو بانـــدې
راســـره شـــته دي ډ بـــر عزتونـــه
پـــــه ماســـــمبري واړه کارونـــــه
پـــه خزانـــو مـــې فخـــر شـــاهان کـــړي
جګـــړې جنګونـــه پـــه مـــا انســـان کـــړي

په پورته راغلي شعر کې هم د مالدار او غریب یا د مال او پیسو خاوند او مفلس یادونه شوې ده، چې که فلسفي بحث پرې وکړو، نو د اضدادو فلسفې بحث ترې لاس ته راځي.

غني خان د مرګ او ژوند په باره کې داسې نظر درلود: دا د نور او نار دنیا د اضدادو نه جوړه ده، د هر شي ضد شته، ژوند سره مرګ تړلی دی او یو د بل ضد دي. د ژوند سره، رڼا او تیاره، ګل او اغزی، ټول د ژوند سره تړلي دي.

که د انسان د زړه خوښه وي او که نه وي، د دې اضدادو سره به وخت او ژوند تېروي. د انسان مرګ د انسان د زېږېدو له ورځې د هغې سره یو ځای پیدا شوی دی. او هر ساکښ شی به یوه نه یوه ورځ د منځه ځي او مړ کېږي به.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که یو انسان هر څومره قوي، عالم، فاضل، مالداره او د دُنیا هر څه ورسره وي، بیا هم مړ کېږي.

غني خان وایي، مرګ په حقیقت کې د انسان ژوند دی، انسان باید خپل مرګ ته خفه نه شي، ځکه د انسان ژوند بعد له مرګه شروع کېږي.

رښتیا که انسان دینداره او د الله تعالی تول اوامر یې پر ځای کړي وي او د الله تعالی په لورېینې او پیرزوېینې د جنت دروازې یې پر مخ خلاصې شي، نو ژوند بیا هلته ژوند دی، نه دې دنیا کې.

کله چې خزان د پسرلي ګلونه ورژوي، پسرلی ورته وایي: ته ما وژلی نه شې، دا مرګ مې د نوي ژوند زیری دی.(۳)

نو د مرګ نه پس ژوند شروع کېږي. که په ژوند کې اضداد نه وي، وخت به په انسان نه تېریده، ژوند به بې خونده وي، لکه:

چې په ژوند کې سخته نه وي
لکه بې مالګې طعام
چې په خوله کې خندا نه وي
لکه ډک د خاورو جام
چې ځواني کې تکلیف نه وي
لکه پټه میان کې توره
نه یې پړق شي نه یې شرنګ شي
په زنګونو شي رنځوره
ژوند که تش فیرني ښځل وي
دا خو سپې هم شي ښتلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

که تش نسل زیاتول وي
دا غویه هم شي کولی
ژوند نه خیټه نه ماڼۍ وي
نه د پرۍ د سرو لالونه
نه یاران نه معشوقې دي
نه باغونه د ګلونو
ژوند خو تله دي یو په مخه
غورځېدل او پاڅېدل دي
ټکی سوز او ټکی ساز دی
څه خندل دي څه ژړل دي
ژوند په سترګو د عاشق کې
پلوشه ده د خمار
په صحرا کې لټول دي
د اشنا د کوڅې لار

(۴)

غني خان وایي: په ژوند کې خوشحالي او خفګان دواړه باید موجود وي، که ژوند کې سختي او خفګان نه وي، دا سې مثال لري، چې غذا کې مالګه نه وي، دا چې بې مالګې طعام خوند نه لري، دغسې د خفګان نه بغیر خوشحالي خوند نه لري.

د غني خان د ژوند او مرګ د فلسفې په اړه خپل نظر دی، د عام انسان فکر د غني خان فلسفي فکر ته نشي رسېدلای، هغه یو مفکر او

(c) ketabton.com: The Digital Library

فیلسفوف دی. یو عام انسان ته خو مرګ د ژوند خاتمه ښکاري، خو هغه وايي، چې مرګ ژوند نه شي وژلی، لکه:

که لکونه ژوندي مړه کړي
ژوند څوک نه شي مړ کولای
چا د بوي نه منع کړی
شنه ګلونه د ریحان

د غه د غني خان یقین او ایمان دی او د دې دغه دعوه بالکل صحیح او پر ځای ده، هغه نن هم ژوندی او سبا به هم ژوندی وي او تر کومه چې پښتو ژبه او ادب وي، غني خان څوک نه شي وژلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد الفت په شعرونو کې ریالیزم

د منځپانګې له مخې د استاد په شعرونو کې ریالیستک شعرونه ډېر پیدا کېږي.

پښتو - پښتو تشریحي قاموس کې د (ریالیست) په باب لیکي: (ریالیست ربښتونی، ربښتینی، ربښتین، حقیقت غوښتونکی، حقیقت لیدونکی، د ریالېزم د هنري او ادبي مکتب او هنري اسلوب پیرو، واقعي، حقیقي) په معنا دی. (**۵**)

ریالیست لیکوال به ضرور د ریالېزم د ادبي مکتب پیرو وي، په تشریحي قاموس کې د ریالېزم په اړه لیکي: (ربښتینواله، حقیقت غوښتنه، واقعیت غوښتنه، د واقع اصالت، حقیقت پالنه) ته وایي.

د استاد ګل پاچا الفت د شعرونو ډېره برخه ریالیستیک شعرونه دي، چې د انتقادي ریالېزم اساس جوړوي.

(د ادب د تیورۍ اساسونه) لیکوال سر محقق دوست محمد دوست شینواری د (Marcel Praust) فرانسوي لیکوال په حواله د ریالېزم په باب تفصیلي بحث کړی دی، چې زه مې د موضوع اړوند خبرې ترې راکښم: (ریالېزم زموږ د عصر د ادب او هنر اساسي مېتود دی، ادب او هنر په زرګونو پېړیو لاره ووهله، چې ځان یې د بداعت دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لـوړ مېتـود تـه ورسـاوه، د دغـې کلمـې ريښـه د ژونـد د هغـو رښـتينو واقعيتونو بديعي تصوير او انعکاس دی، چې هنرمند او ليکوال يې د خپل چاپېريال د اړيکو په هينداره کې ګوري. د سوسياليسـتي ريـالېزم موسس ماکسيم ګورکي د ريـالېزم خصوصـيت تـه لنډه اشـاره کـوي: ريـالېزم څه شی دی؟ په لنډه توګه بايد ووايو، چې د ژوند د واقعيت عيني انځور دی، داسې انځور چې ژوند د پېښو لـه هرج مرجه لـه خورا عمده انساني اړيکو څخه اخيستل شوی دی.) (۲)

د فرانسوي ليکوال په تاييد استاد الفت هم د ټولنې واقعي عيني انځور په داسې ډول وړاندې کړی دی، چې رښـتينوالـه، حقيقت پالنـه او حقيقت غوښتنه په کې له ورايه څرګند ښي.

سر محقق دوست شينواري د ريالېزم د پېژندنې په بحث کې ويلي دي: ريـالېزم پـه ادب او هنـر کـې يـوه داسې مېتود يکـه لاره ده، چې لـه ليکـوال او هنرمنـد څخـه د پېښـو د بشـپړ رښـتوني ترسـيم او تصـوير غوښتنه کوي.

ريـالېزم تعريـف او تعبيـر پـه ډول ډول شـوی، خـو پـه لنـډ ډول يـې داسـې پېژنـدلی شـو، ريـالېزم پـه ټيپيکـو شـرايطو او اوضـاعو کـې د ټيپيکو پېښو، ټيپيکو وګړو او ټيپيکو کريکټرونو تصوير او ترسيم دی. ريالېزم لکه د ادب او هنر د نورو مکتبونو په شان خاصه جهان بيني لـري او لـه واقعيـت او ژونـد سـره خاصـه رابطـه سـاتي، ريـالېزم د يـوې خاصې ډلـې مخصـوص صـفات د عينـي شـرايطو لـه پلـوه ګـوري. زيـار باسي هغه پـه ژور ډول مطالعـه او هغـه زده کـړي او لـه ټولـو خـواوو يـې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټيپونو ښودلو کې تصوير او ترسيم کړي. په عام ډول رياليزم او په خاص ډول انتقادي رياليزم، چې د استاد الفت په ويناوو کې ډېر ليدل کېږي، چې په ټولنې کې د استثمار، د ظالمانو پر ضد ويناوې او د دوی غندنې په کې ښکاره کېږي.

(د ادب د تيورۍ اساسونه) مولف سر محقق دوست شينواری د انتقادي رياليزم په اړه وايي: (انتقادي رياليزم سترو هنرمندانو ډېر ځله په طبقاتي ټولنو کې ذات البيني روابط غندلي او د هغوی په مقابل کې يې هغه روابط هم ښودلي دي، چې په اجتماعي عدالت او د بشر دوستۍ په لوړ احساس ولاړ وي، د انتقادي رياليزم په بديعي اثارو کې په غالبه توګه (زايد شخص) او د کوچنيو وګړو ځېرې له بل هر څه نه زيات تبارز کوي، چې د طبقاتي ټولنې بې عدالتي او ظالم نظام د فشارونو په مقابل کې مقاومت کوي.

(د ادب د تيورۍ اساسونه) اثر ۱۲۱ مخ کې د روسي څېړونکي (ابراموويچ) د (ادب پوهنې اصول ۳۶۰ مخ) په حواله د انتقادي رياليزم په باب وايي: (په انتقادي رياليزم کې معمولا دوه ډوله ټيپونه او دوه ډوله جنجالونه ليدل کېږي.

الف: د وږي او ماړه، د بادار او مزدور، استثمار شوي او استثمارګر ترمنځه روابط او جنجالونه.

ب: د حاکمې طبقې د زبېښاکګرو ترمنځه، مبارزه چې پخپلو کې يو له بله د رقيب د کمزوري کولو په غرض سره خوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

البته په انتقادي ریالېزم کې د مثبت هیرو ګانو انځور او هغه شرایط چې د غه هیرو روزي، غالبا خړ پړ او تت غوندې وي، ځکه چې د هغه ایډیالي تصویر بیا هم په واقعي او ریالیستیکو شرایطو کې جوړېږي او ریالیستیک شرایط په طبقاتي ټولنې کې د مثبت هیرو جوړېدو لپاره ګران تمامېږي. لکه چې وویل شول، چې د انتقادي ریالېزم د پراختیا او ودې زانګو او ټاټوبی هغه طبقاتي ټولنې دي، چې د ظالم او مظلوم ترمنځ روابط په کې حاکم وي، د انتقادي ریالېزم لیکوال د غه روابط او د هغه شرایط افشا کوي.) (۷)

په طبقاتي ټولنو کې رښتیا هم چې انتقادي ریالېزم ستر مقام لري، خو په بې طبقاتي ټولنو کې د هغه لپاره نور ځای نه پاتې کېږي او خپل ارزښت له لاسه ورکوي، په ختیځ کې عموما او د پښتو په ادب کې خصوصا انتقادي ریالېزم د شلمې پېړۍ د اوایلو زېږنده ده.

د ویښو زلمیانو د غورځنګ شاعرانو او لیکوالانو د پښتو ادب لپاره مهم کارونه کړي دي، په پښتو ادب کې همدغه وخت انتقادي ریالېزم را پیدا شو، په وده یې پیل وکړ، همدغه وخت غریب او بېوزله وګړي د ادبي اثر د هیرو په توګه د ادبي آثارو په مرکز کې ځای ونیو او د بې عاطفې او بې مغزه په توګه د ادبي اثارو په مرکز بډای خېره انځور او افشا شوه، له همدغه وخته وروسته په پښتو ادب کې انتقادي ریالېزم د پښتو ادب د اساسي مېتود په حیث منځته راغی او لا زیاته وده یې وکړه، په همدغه وخت کې چا پخپلو نظمونو او یا نثرونو کې د جامعې فسادونه او فاسد عناصر، سود خواره، رشوت خواره، د خور او لور

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلورل، د پردیو ځمکو غصبول وټکول او ځینو د انتقاد قلم د دربار خوا ته متوجه کړ، د دغه وخت تخلیقي ډېر آثار دغه خصوصیت لري، البته د دربار ټکولو خاص تاکتیک او خاص طرز لاره، چې د لیکوالۍ او شاعرۍ خاص مهارت یې غوښته، په دې باب اروا ښاد استاد ګل پاچا الفت او عبدالرووف بېنوا د خاصې یادونې وړ دي، د الفت دا څو بیتونه وګورئ:

نه مې د چا مال خوړلی نه مې څوک وژلي دي
نه مې کله ورک شه یا ګمشو چا ته ویلي دي
بله ګناه نه لرم په دې ګناه مې مه نیسه
زړه کې مې که پټ ظالم ته بد غوندې کتلي دي
زه یې په لیدلو په کتلو ګناهګار شومه
نور یې په کولو په عمل باندې ښاغلي دي
لوړ مقام ته رسي چې بوټونه پاکوي د بل
ډېر په دغه شغل ریاست ته رسېدلي دي
هیڅ امید ترې مه کړه که څوک ځان د تا غلام ګڼي
ما غلامانه ذهنیتونه پېژندلي دي
دا چې ټیټ سرونه ستا په مخ کې سمېدای نه شي
ستا مخ کې چې سم نه شول سم کله چلېدلی شي

د استاد الفت منظومې او منثورې تخلیقي ویناوې ډېرې نمونې ریالېزم لري او استاد ته یو ښه ریالیست شاعر ویلی شو.

دده انتقاد پرځای او د ټولنې د اصلاح لپاره دی، یو بل ځای پخپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کليات کې وايي:

يــو شـــان نـــه دي نصـــيبونه قســـمتونه
کاتبـــــانو د ازل کـــــړي فرقونـــــــه
چـــا بانکونـــه دي ډک کـــړي پـــه ډالـــرو
چـــا پخپلـــو خـــدمتونو تاريخونـــــه

❀❀❀

يــو وکيــل تــه زوی ويــل چــې ولــې پــلاره
کــار تــه نــه ځــې تنخــا اخلــې لــه ســرکاره
هغــه ووې چــې پــه کــار او پــه خــدمت خــو
تنخـــا ګـــانې مـــزدور اخلـــي لـــه بـــاداره

(۸)

پـه پورتـه راغليو بېلګو بسـنه کوم او دومره وايم، چې د استاد د شعرونو ډېره برخه انتقادي رياليزم جوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد الفت په شعرونو کې د ازادۍ پیغام

د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې د ازادۍ په باب ډېرې ویناوې شته دي، ملي ازادي، د فکر ازادي او بیان ازادي دده د شعرونو یوه لویه او مهمه برخه جوړوي.

د استاد الفت شعري کلیاتو کې د (ازادۍ) تر سرلیک لاندې یو شعر دی:

په شـــرې کــې ښـــه یـــم زه آزاد فقیـــر
نــه وربښـــمو کـــې چینجـــي غونـــدې اسـیر
پـــه خمتـــا کـــې حـــر آزاد ښـــه دی ســـل ځلـــه
لـــه غلامـــه چـــې لبـــاس یـــې وي حریـــر
د وژغنـــو پـــه کېـــږدۍ کـــې کـــه آزاد یـــم
یـــو وېښـــته بـــه یـــې ورنـــه کـــړم پـــه کشـــمیر
پــه ویجــاړه کــې مرغــان ځالــه کــې خــوښ وي
پـــه قفـــس کـــې د ســـرو زرو وي زهیـــر
چـــې مرغـــان پـــه هـــوا ویـــنم چـــرګ پـــه ځمکـــه
راتـــه یـــاد د اســـارت شـــي بـــد تـــاثیر
(۹)

د استـاد الفـت پـه شـعري کلیـاتو کـې (د آزادۍ ورېمـه، آزادي، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

آزادۍ احساس او د یووالي ترانه) تر سرلیک لاندې د ملي آزادۍ ډېر ښه مثالونه شته دي، د استاد له کلیاتو د ملي آزادۍ په مفهوم یو بل شعر دی:

شـــهرت د عقـــل لـــه نامـــه د افلاطـــون نـــه ځـــي
د آزادۍ مینـــه هیڅکلـــه لـــه پښـــتونه نـــه ځـــي
کـــه هـــر څـــه لاړ شـــي لـــه دې دهـــر او جهانـــه ځنـــې
د بـــل لـــه مـــغ لانـــدې ژونـــدي ویښ ملتونـــه نـــه ځـــي
د آزادۍ معـــراج تـــه نـــه رســـېږي هغـــه کســـان
چـې د غیـرت او ننـګ پـه لار کـې یـې سـرونه نـه ځـي
پـه تـوره بانـدې چـې مـړ نـه شـي څـوک یـې نـه پېژنـي
دا ســـې مـــزار تـــه پښـــتنې ملالـــې نجونـــه نـــه ځـــي
سـر و مـال ځـي د عشـق پـه لار کـې خـاورې کېـږي زړونـه
د لیلـــی مینـــه پـــس لـــه مرګـــه لـــه مجنونـــه نـــه ځـــي

(١٠)

استاد په آزادۍ مین و او د اولس سوکالي او خوشحالي یې په یو آزاده ژوند کې لیده او نه یې غوښته، چې اولس دې په اسارت کې ژوند وکړي.

دوی یې د فکر کولو لپاره هڅول او دوی ته یې د بیان د آزادۍ جرئت ورکاوه، استاد الفت د بېته متوجه و، چې په افغانانو کې باید د فکر کولو تمرین ته لاره هواره کړي، دا خلک اړتیا لري، چې د خپلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنې، چاپېريال، د انسان او ټولنيزو اخلاقو په هکله سوچ وکړي، چې د بېته متوجه شي، چې بايد نيمګړتياوې اصلاح او ښېګنې لا ډېرې کړي، هو؛ فکر کول د انسان مفکوره پياوړې کوي او د ملي آزادۍ احساسات او جذبات په کې پيدا کېږي. (۱۱)

همدارنګه د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې د ملي ازادي په باب هم ډېرې ويناوې شته دي او د فکر ازادي او بيان ازادي هم د ده د شعرونو يوه لويه او مهمه برخه جوړوي.

د استاد الفت شعري کلياتو کې د (ازادۍ) تر سرليک لاندې يو شعر دی:

په ښـــاري کـــې ښـــه يـــم زه آزاد فقيـــر
نـــه ورېښـــمو کـــې چينجـــي غونـــدې اســـير
پـــه خمتـــا کـــې حـــر آزاد ښـــه دی ســـل ځلـــه
لـــه غلامـــه چـــې لبـــاس يـــې وي حريـــر
د وږغنـــو پـــه کېـــږدۍ کـــې کـــه آزاد يـــم
يـــو وېښـــته بـــه يـــې ورنـــه کـــړم پـــه کشـــمير
پـــه ويجـــاړه کـــې مرغـــان ځالـــه کـــې خـــوښ وي
پـــه قفـــس کـــې د ســـرو زرو وي زهيـــر
چـــې مرغـــان پـــه هـــوا وينـــم چـــرګ پـــه ځمکـــه
راتـــه يـــاد د اســـارت شـــي بـــد تـــاثير
(۱۲)

د استاد الفت په شعري کلياتو کې (د آزادۍ ورځـه، آزادي، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

آزادۍ احساس او د يووالي ترانه) تر سرليک لاندې د ملي آزادۍ ډېر ښه مثالونه شته دي، د استاد له کلياتو د ملي آزادۍ په مفهوم يو بل شعر دی:

شـــهرت د عقـــل لـــه نامـــه د افلاطـــون نـــه ځـــي
د آزادۍ مينـــه هيڅکلـــه لـــه پښـــتونه نـــه ځـــي
کـــه هـــر څـــه لاړ شـــي لـــه دې دهـــر او جهانـــه ځنـــې
د بـــل لـــه مـــغ لانـــدې ژونـــدي ويښ ملتونـــه نـــه ځـــي
د آزادۍ معـــراج تـــه نـــه رســـېږي هغـــه کســـان
چـــې د غيـــرت او ننـــګ پـــه لار کـــې يـــې ســـرونه نـــه ځـــي
پـــه تـــوره باندې چـــې مـــړ نـــه شـــي څـــوک يـــې نـــه پېژنـــي
دا ســـې مـــزار تـــه پښـــتنې ملالـــې نجونـــه نـــه ځـــي
ســـر و مـــال ځـــي د عشـــق پـــه لار کـــې خـــاورې کېـــږي زړونـــه
د ليلـــى مينـــه پـــس لـــه مرګـــه لـــه مجنونـــه نـــه ځـــي

(١٣)

استاد په آزادۍ مين و او د اولس سوکالي او خوشحالي يې په يو آزاده ژوند کې ليده او نه يې غوښته، چې اولس دې په اسارت کې ژوند وکړي.

دوی يې د فکر کولو لپاره هڅول او دوی ته يې د بيان د آزادۍ جرئت ورکاوه، استاد الفت دېته متوجه و، چې په افغانانو کې بايد د فکر کولو تمرين ته لاره هواره کړي، دا خلک اړتيا لري، چې د خپلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنې، چاپېریال، د انسان او ټولنیزو اخلاقو په هکله سوچ وکړي، چې دېته متوجه شي، چې باید نیمګړتیاوې اصلاح او ښېګنې لا ډېرې کړي، هو؛ فکر کول د انسان مفکوره پیاوړې کوي او د ملي آزادۍ احساسات او جذبات په کې پیدا کېږي.

د استاد الفت په تخلیقي لیکنو نظم او نثر کې د فکر او وجدان آزادي هم لیدل کېږي.

استاد په نثري کلیاتو، ۸۸ مخ کې د (نوي درس) لیکنې کې د فکر د آزادۍ په باب وایي: (زه د فکر آزادي له هرڅه پورته ګڼم، هرڅوک له ځانه خوابدی کوم، مګر خپل ځان او خپل وجدان خوشحال ساتم.)

استاد الفت د (فکر) تر عنوان لاندې د فکر د آزادۍ په هکله داسې وایي: (څو کاله د مخه چا په دې هېواد کې ښو ته ښه او بدو ته بد نه شو ویلی، څوک چې د فکر او رایې خاوندان بلل کېدل، په زندانونو کې واچول شول او فکرونه په کې مضمحل شول، اوس دنیا بل راز شوه او ددې عصر کارونه له موږ نه فکر غواړي او د پخو فکرونو تقاضا کوي، موږ اوس مجبور یو، چې فکر او د فکر خاوندان پیدا کړو، یعنې د فکر کولو مشق او تمرین وکړو، ددې مشق لپاره میدان او غولی په کار دی، چې هغه جراید او مطبوعات دي، مطبوعات باید آزاد وي او آزاد فکرونه په کې ځای پیدا کړي، په دې کار کې ډېرې فایدې دي او دغه آزادي زموږ لپاره ډېره ضروري ده، اوس زموږ په مغزو کې فکرونه وچ شوي، موږ د فکر په تولید قادر نه یو، که چېرې د جرایدو او مطبوعاتو ازادي د یو قانون له مخې پیدا شوه، له دماغونو نه به څه وزېږي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرګرداني به ورکه شي.

هر يو به د خپل فکر په صحت او غلطۍ پوه شي، ځکه چې فکر آزاد شي، اقتصاد هم آزاد ېږي او هرڅوک ښو ته ښه او بدو ته بد ويلای شي، که فکر آزاد شي، هرڅوک به د خپل حق مطالبه وکړي او خپل حق به وغواړي.)

همدارنګه د استاد الفت يوه بله ادبي ټوټه (بې ګناه بندي) په نامه ده، چې د فکر د ازادۍ يوه ښه نمونه ده.

استاد الفت په نظم او نثر کې د فکر د آزادۍ په باب ډېر څه ليکلي دي، چې د نظم يوه نمونه يې (آزادۍ) تر عنوان لاندې داسې ده:

آزادي ده ژوندانـــــه لـــــره اکســـــير
لــــوی دولـــت دی ورســـره خيـــر کثيـــر
پـــه عـــادي نظـــر کتـــل ورتـــه ګنـــاه ده
نـــاپوهي ده د وجـــــدان او د ضـــــمير
پـــت عـــزت د ژوندانـــه آزادي بويـــه
بـــې لـــه دې وي ژونـــد ذليـــل خـــوا و حقيـــر
آزادي د تـــن او غـــرو څـــه پـــه کـــار ده
کـــه دې فکـــر وي تړلـــی پـــه ځنځيـــر
چـــې آزاد فکـــر لـــري پـــه جېلخانـــه کـــې
دی آزاد دی نـــه غـــلام غونـــدې وزيـــر
پـــه تـــش لاس آزادي نـــه شـــي څـــوک ساتلی
آزاد نـــه دی بـــل تـــه اړ، وږی، فقيـــر

(c) ketabton.com: The Digital Library

چـــې وطـــن او ملـــک آزاد وي کلـــه ښـــايي
چـــې يـــې خلـــک د څـــو تنـــو وي اســـير
بـــاداري د زور او زرو چـــې کـــړي ورکـــه
ده همد غـــــــــه آزادي ورړ د تقـــــــــدير
(۱۴)

استاد آزادي د ژوند لپاره يو قيمتي څيز ګڼي او په عادي نظر ورته نه ګوري، دی وايي که د انسان ټول بدن په ځنځيرونو وتړل شي، خو چې فکر يې آزاد وي.

د استاد الفت په شعري کلياتو (۲۱۹مخ) کې (غريب ماشوم) تر عنوان لاندې يو شعر دی، چې د فکر د آزادۍ لپاره يو بهترين شعر او نوی فکر دی.

په دې شعر کې يې فکر د يو غريبې کورنۍ ماشوم سره تشبيه کړی دی، چې هر بل ماشوم هغه وهي او په ژړا کور ته راځي، هيچا د غه ماشوم نه دی نازولی، هيچا د دې پر سر لاس نه دی کش کړی او ګرد وهلی سر يې د هيچا له خوا نه دی پاک شوی، دا د غريبې کورنۍ ماشوم دی، د خان د کورنۍ ماشوم نه دی، د غريبې کورنۍ ماشوم دی، ځکه مکتب او دفتر ته نه دی تللی او د لويانو په مجلس کې هم ناست نه دی.

د استاد الفت د غه پخوانی نظر ډېر پرځای دی، اوس هم د غريبې کورنۍ شخص ته وظيفه نشته، که د غريبې کورنۍ نه نابغه هم پيدا شي، په افغانستان کې ارزښت نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد الفت د (صلح کل) تر عنوان لاندې وايي:

له واړه کوره راوځه لوی جهان سره اشنا شه
خیل او قام نه را اوچت شه له انسان سره اشنا شه
له هګۍ نه را بهر شه په قفس کې مه اوسېږه
له دې تیټې هوا پورته له طیران سره اشنا شه
د زمان مکان په قید کې اوسېدنه اسارت دی
محدود مه اوسه هر کوره لا مکان سره اشنا شه
د بندي فکر خاونده د وهمونو نظر بنده
که ذهني آزادي غواړې له عرفان سره اشنا شه
که د ځان په شان انسان ته ودرېدلی یې سر کوزی
ځان دې نه دی پېژندلی، له خپل ځان سره اشنا شه
چې د جاه و جلال بت ته په سجده باندې نسکور یې
بې ایمانه راته ښکاري له ایمان سره اشنا شه
(۱۵)

د استاد په شعرونو کې د فکر د آزادۍ په هکله ډېر شعرونه شته دي او په نثري کلیاتو کې هم ډېرې ښې نمونې د داسې ویناوو لري.

د اروابناد استاد ګل پاچا الفت په شعري کلیاتو کې د ملي آزادۍ او فکر آزادۍ سربېره د بیان آزادۍ په باب هم شعرونه شته دي، یعنې د محتوا له مخې د بیان آزادي دده په تخلیقي (منظومو او منثورو) لیکنو کې لیدل کېږي.

د الفت صاحب په شعرونو کې د بیان د آزادۍ په اړه ډېرې نمونې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شته، چې د بېلګې په ډول (شعري کليات، ص ۳۱۰) نه د (زندان) تر سرليک لاندې د بيان د آزادۍ يو ښه نمونه ده او وايي:

لاړم دارالمجـــــانين تـــــــه
هلتـــــــه و څـــــو لېـــــوني
ډېــــر بـــــې قيــــده غرېـــــدل
ژبـــــې نـــــه وې پـــــه فرمـــــان
آزادي وه د بيــــــــــــــــــان

پــــــه خبــــرو بنـــــديز نـــــه و
نـــــــــه و ډار د څـــــــــــارنوال
د خطــــــر احســــاس هــــيڅ نـــه و
بــــــــې پـــــــروا و ناطقــــــــان
نـــــا خبـــــر لـــــــه ايـــــــن و آن

کېـــــدې رنـــــګ پـــــه رنـــــګ خبــــرې
بـــــــې ادابـــــــو بـــــــې ترتيبـــــــه
د هــــــر چـــــا کـــــلام مصــــــوون و
لکـــــــــه زوی د پارلمــــــــــان
لـــــــه قانونـــــــه پـــــــه امــــــان

دروازې کــــــــــه وې تړلــــــــــې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځنځير پېچ و لېوان
په نامه شفاخانه وه
هيچا نه باله زندان
بدل شوی و عنوان

له هغه ځايه چې لاړم
د محبس تورو کوټو ته
هوښياران لا په عذاب و
ترې نه ښه و لېونيان
دا د عقل دښمنان

مګر ژبه بندي نه وه
وينا وه ډېره آزاده
لوخ او بو نه وېرېږي
نه له بند څخه بنديان
نه له اوره پتنګان

چې راووتم له بنده
تګ راتګ هر لور آزاد و
هر څوک و پخپله خوښه
غلامۍ ته ور روان

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يـــــوه بـــــل بنـــــده ګـــــان

آزادي د فکـــــــــر نـــــــــه وه
ژبـــــې بنـــــدې وې لـــــه ډاره
پـــه احتيـــاط احتيـــاط مجلـــس کـــې
غږېـــــدل بـــــه وزيـــــران
وايـــــه ! چېرتـــــه و زنـــــدان
پـــه کـــوم ځـــای کـــې و بنـــديان
(۱۲)

استاد الفت د شعر ويلو او ادبي ټوټو ليکنو هنر دا دی، چې ډېره وړه موضوع په نوي، ښکلي او هنري انداز کې بيانوي.

د ويښو زلميانو د غورځنګ په اهدافو کې د بيان آزادي يوه مهمه خبره وه، استاد او ملګرو يې د بيان، فکر او ملي آزادۍ غوښتونکي وو.

د استاد د يو شعر څو بيتونه داسې دي:

نور خلک ترې منکر دي يو په ما باندې قيامت دی
ترڅـــو بـــه زه يـــوازې قيامتونـــه قبلـــوم
يـــوه ژبـــه راپرېـــږده چـــې کـــوم درتـــه عرضـــونه
پـــه لاس پـــه پښـــو پـــه غـــاړه ځنځيرونـــه قبلـــوم

(۱۷)

استاد آزادۍ ته له هرڅه ډېر ارزښت ورکوي او پر آزادۍ مين دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

(نثري کلیاتو ۳۲۰ مخ) کې وايي: (هو؛ هرڅه او هرڅوک چې د بل د لاس لاندې وي، هغه د همدغسې ورځې لپاره روزل کېږي، وګوره بزګر خپل غوايي ښه ساتي، په سره غرمه کې ورته واښه کوي، اوبه ورکوي، چې بيا پرې جغ کېږدي او ځمکه پرې واړوي، همدغه شان خپل کښت وخت پر وخت پېه کوي، له غويو او پسو يې ساتي، چې له ځمکې هسک او ژر وربېل شي.

همدارنګه هر قام چې خپل واک نه لري او د بل لاس لاندې ژوند کوي، هغو د نورو د ژوندون لپاره لکه چرګان او غوايي ساتل کېږي او روزل کېږي، نو دوی ته که هر څومره ښه خواړه ورکول کېږي، همغه خواړه دوی د مړينې لپاره غځوي.)

د ژوند آزادي، د ملک آزادي، د انسان آزادي، فکر آزادي، ملي آزادي، بيان آزادي او داسې نورې برخې د محتوا، منځپانګې او معنا له مخې د استاد (الفت) په تخليقاتو کې پيدا کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ګل پاچا الفت په شعرونو کې اروا پوهنیز څرګونه

د استاد ګل پاچا الفت په شعري کلیاتو کې داسې شعرونه هم پیدا کېږي، چې د استاد نظریات او ویناوې د دیو پیداګوګ سره پرتله کولا شو.

د پیداګوژي کلمه د پخوانیو یونانیانو اصطلاح ده، چې د پیداګوګس (د ماشوم لارښود) له کلمې څخه یې سرچینه نیولې ده.

استاد الفت په شعرونو کې ډېرې لارښوونې کورنیو (والدینو) او ماشوم ته په کې شته دي، لکه ښوونیز او روزنیز نظرونه، فردي تفاوتونه، د محیط تاثیرات، د اولاد روزنه، د مور پالنه د اولاد لپاره، د مور مینه د اولاد لپاره او داسې نور نظریات او افکار د والدینو او ماشومانو لپاره په کې پیدا کېږي.

دغه د پیداګوژي کلمه د یونانیانو اصطلاح ده، پیداګوګان په هغه دوره کې داسې غلامان و، چې د ماشوم ساتنه یې پر غاړه درلوده، هغوی د اتن د ښار او سېدونکي ماشومان ښوونځي، جمنازیم (لوبغاړي) او نورو ځایونو ته بیول او بېرته یې راوستل.

وروسته رومیانو دغه کلمه له یونانیانو څخه واخیسته، رومي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیداګوګانو د ماشوم پر ساتنه سربېره د هغوی روزنه هم پر غاړه درلوده، تر رومیانو وروسته د ښوونې او روزنې وظیفه معلمانو ته سپارل شوې او دغه شان د پیداګوژۍ کلمې ورو ورو بین المللي سویې ته لار وموندله.

د دغې پیداګوژۍ د علم په عامېدو سره ډېرو خلکو د دې علم مطالعې ته مخه کړه، دا چې دا علم د ښوونې او روزنې په برخه کې ډېر په کار برېږي، نو ډېرو د دې علم مطالعې سره شوق پیدا کړ او دغه پیدا ګوژیکي نظریات او افکار د پښتو ژبې د ډېرو شاعرانو او لیکوالانو په اثارو کې پیدا کېږي، چې د بېلګې په ډول خوشحال خان خټک، عبدالرحمن بابا، عبدالحمید مومند، استاد ګل پاچا الفت او نور داسې کسان ښودلی شو.

د استاد الفت په شعرونو سربېره چې پیداګوژیکي نظریات لري، په تحقیقي آثارو کې هم ځینې داسې نظریات لري، چې پیداګوګانو هم دغه فکر او نظریات درلودل.

د استاد الفت د ادب تیورۍ په برخه کې لومړنی اثر ادبي بحثونه دي، چې استاد په کې د شعر د ښکلا په باب وایي: (تاسې له شعر او شاعر نه علمي حقایق مه غواړئ، د شعر هدف حقیقت نه دی، جمال دی.) (۱۸)

کاندید اکاډمیسین محمد صدیق روهي، ادبي څېړنې (ص ۱۱۳)، کې د ښکلا پېژندنې په باب د نامتو پیداګوګ (کانټ) نظریات او افکار داسې راوړي: (انسان په غریزي توګه له ښکلا سره مینه لري، دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښکلا د رنګ، اواز او حرکت په توګه په مختلفو هنرونو کې ځان څرګندوي او ښکلا د ټولو هنرونو ګډ خصوصیت دی. (کانټ) وړپسې وايي، چې ښکلا او ګټه بېلا بېل شیان دي، دا شرط نه ده، چې ښکلي شیان دي هرو مرو ګټور وي، د مثال په توګه د کرم ګل د ګلاب د ګل نه ګټور دی، ځکه چې خوړل کېږي، خو هیڅکله شاعر تر اوسه ښايي په دې نه وي بريالی شوی، چې د کرم ګل وستايي، يا مثلا د يوې ښکلې ښځې سره ثوک په دې خاطر واده نه کوي، چې له مېړه سره به د پټې په کرلو او رېبلو کې د بدرنګه ښځې په نسبت زياته مرسته کوي، په دې ترتیب (کانټ) داسې فکر کوي، چې ښکلا ځانته مستقل ارزښت لري.)

نو کله چې استاد ګل پاچا الفت د شعر د ښکلا په باب وايي: تاسې له شعر او شاعر نه علمي حقايق مه غواړئ، د شعر هدف حقیقت نه دی، جمال دی.

په حقیقت کې خپله خبره د (کانټ) د ایستیتیکي پر تیوري باندې بنا کوي، دا به هم ښايي درسته وي، چې شاعران او هنرمندان حقیقت نه څرګندوي، بلکې هغوی د واقعیت تقلید کوي. (۱۹)

د ښکلا په باب د پیداګوک (کانت) نظر او فکر استاد ګل پاچا الفت هم لري او تاييدوي.

د استاد الفت په شعري کلیاتو کې هم پیداګوژیکي نظریات شته دي، چې څو بېلګې يې دا دي:

ښوونه او روزنه: د محتوا او معنا له مخې د استاد ګل پاچا الفت

(c) ketabton.com: The Digital Library

په شعرونو کې ښوونېز او روزنيز نظرونه او ښوونې او روزنې ته د انسانانو د اړتيا په باب ډېرې ويناوې شته دي.

ښوونې او روزنې ته اړتيا ډېره ليدل کېږي، د قرآن کريم د آيتونو پر اساس الله تعالی انسان لومړی ځل ناپوه موجود پيدا کړ او وروسته يې ورته د اسې شيان ور زده کړل، چې د همدغو زده کړو له کبله انسان د ملايکو په نسبت لوړتيا وموندله او ملايکو حضرت آدم عليه السلام ته سجده وکړه او دغه د زده کړې خوی د انسان په اولاد کې له يوه نسل نه بل نسل ته په ميراث پاته شو.

[علم الانسان ما لم يعلم] (العلق/۵)

ژباړه: الله تعالی انسان ته هغه څه ور زده کړل، چې پرې نه پوهېده.

[طلب العلم فريضة علی کل مسلم](حديث شريف)

ژباړه: د علم حاصلول په هر مسلمان (نر او ښځه) فرض دی.

هم د مذهبي او هم د عقلي او تجربوي دوه نظريو له امله روښانه ده، چې نسل تر پيدا ايښت وروسته د دې لپاره چې د چاپېريال د ګټورو او خطرناکو عواملو د ټولګې ترمنځ لار ورکه نه کړي، ښوونې او روزنې ته ډېره اړتيا ليدل کېږي، استاد الفت د قرآن او حديثونه باخبر وه، د عصري علومو مطالعه يې درلوده او د خپل تجربوي ژوند له امله د عوامو خلکو د نېکبختۍ او خوشبختۍ له امله د ښوونې او روزنې په باب ډېر نظريات درلودل او له عوامو نه يې د ښوونې او روزنې غوښتنه کوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونه او روزنه دوه بېلا بېلې کلمې دي، چې له بېلا بېلو مفاهیمو سره د دوه جلا کلمو مفهوم اخیستلی شي، خو له لیکلو څخه یې چې په مترادف ډول راځي، داسې څرګندېږي، چې یوه معنا لري، خو په اصل کې ښوونه او روزنه یو له بله توپیر لري او دوه جلا جلا مفاهیم لري.

د انسان ټول کارونه، کړنې او سلوکونه، چې د (رعایت، عادت او اطاعت) تر عنوان لاندې سرته رسېږي او یا څرګندېږي، د تربیت (روزنې) له ډول څخه شمېرل کېږي، یا د روزنې په نوم یادېږي.(۲۰)

هغه مفاهیم چې نتیجې یې د انسان د ذهني او رواني حرکې کړو وړو په بڼه څرګندېږي، د تعلیم (ښوونې) له مفهوم څخه شمېرل کېږي، یا د ښوونې په نوم یادېږي.

د استاد الفت په شعري کلیاتو کې ښوونیز او روزنیز نظرونه او ښوونې او روزنې ته د عوامو تشویقولو او هڅولو بېلګې شته دي، چې د ښوونې او روزنې په هکله به د دې له شعرونو ځینې بېلګې راوړم:

فضیلت د انسان علم و عمل دی
که په سر یې پټکی شال او که ململ دی
د هر چا معنی ته ګوره نه لباس ته
ما د ښه لباس خاوند ولید مهمل دی
په تورتم کې دې هغه سړی وي وړاندې
چې یې لاس کې د عرفان ښایسته مشعل دی

(۲۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد ګل پاچا الفت شعرونه ډېر ښوونيز مسايل لري او خلک يې د تعليم، پوهې، علم او تحصيل لپاره تشويق کړي دي (د معارف ترانه) تر عنوان لاندې يو نظم دى، چې څو بيتونه يې داسې دي:

د جهل دوره تېره شوه دا عصر د عرفان دى
بې علمه ژوندون ګران دى
په حق پسې روان يو
د علم پتنګان يو
د جهل دښمنان ي
لښکر د معارف يو لوړ زموږ نام و نشان دى
بې علمه ژوندون ګران دى(۲۲)

د استاد پورتنۍ دوه بېلګې د ښوونيزو شعرونو ښې نمونې دي او کلياتو کې داسې نمونې په لسهاوو پيدا کېږي.

د الفت صاحب په شعرونو کې روزنيز نظريات هم پيدا کېږي، چې لاندې څو مثالونه د نمونې په ډول راوړم:

ښه سړى چې له بدانو سره مل شي
دده فکر د هغوى فکر کې حل شي
همدغه مسخ کېدل دي په معنى کې
چې يې خوى د کوم حيوان په خوى بدل شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۲۳)

❀❀❀

افتخـــار پـــه مـــال او عـــار لـــه فقـــره نـــه کـــا
د کمـــال خاونـــد پـــه هـــر صـــورت افضـــل دی
همېشـــه پـــه ښـــه ســـیرت ســـړی ښـــه ښـــکاري
پـــه صـــورت بانـــدې کـــه زېـــړ او یـــا شـــنډل دی

(۲۴)

د استاد الفت پورته راغلي شعرونو کې روزنیزو موضوعاتو ته نغوته په کې شوې ده.

د انسان په داخلي جوړښت (خوی، عادات، اخلاق، سړیتوب، انسانیت، جذبات، احساسات، عاطفه او داسې نور) باندې د ښوونې او روزنې اغېزې وي.

ښوونه او روزنه یو له بله لازم او ملزوم دي، خو ډېر عالمان، پوهان او تحصیل کوونکي مې ولیدل، چې ښوونیزه برخه یې پیاوړې ده، خو روزنیزه برخه یې ضعیفه ده، نن مو د ټولنې ډېر خلک ښوونه لري، خو روزنه یې کمزورې ده، چې زما په پوهه له ښوونې روزنه ډېره مهمه ده.

استاد الفت پخپلو شعرونو کې د ښوونې او روزنې په حاصلولو ټینګار کړی دی.

فردي توپیرونه: د استاد الفت په شعرونو کې د محتوا له مخې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

(فردي تفاوتونو) تر مفهوم لاندې شعرونه هم شته دي.

په اروا پوهنې کې (فردي تفاوتونه) د ځانګړي سرليک لاندې توضيح او تشريح کېږي، چې لوی لوی بحثونه پرې شوي دي، چې زه د موضوع اړوند يې په لنډ ډول وړاندې کوم.

د نړۍ د ټولو انسانانو داخلي جوړښت (مينه، محبت، احساسات، جذبات، تخيلات، شخصيت، سړيتوب، اخلاق او نور) او خارجي جوړښت (قد ، قواره، د پوستکي رنګ، سترګې، پوزه، غوږونه او داسې نور) يو له بله سره توپير لري.

په نړۍ کې هيڅ يو داسې انسان به نه وي، چې له بل انسان سره په داخلي او خارجي جوړښت کې سره يو شان وي.

د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې داسې بېلګې شته دي، چې د فردي تفاوتونو مفهوم ارايه کوي.

(ډاکتر يوسف کريمي، روانشناسي اجتماعي) کې د فردي تفاوتونو په باب داسې وايي:

ژباړه: (د ځمکې پرمخ د نړۍ ټول مخلوقات، ژوندي، غير ژوندي که هغه حيوانات وي او که نباتات وي، الله تعالی په يو ټاکلي اندازه او ښکلا سره پيدا کړي دي، د وراثت او محيط تاثيرات دي، چې د انسانانو داخلي او خارجي جوړښت يو له بله سره توپير لري، د بېلګې په ډول د قد لوړوالی، وزن او ذکاوت د توپيرونو له جملې څخه ګڼل کېږي.) (۲۵)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد الفت شعري کليات، ۳۸۵ مخ کې د (محيط او انسان) تر سرليک لاندې يو ډېر په زړه پورې مثال د فردي تفاوتونو د مفهوم په باب ويلی دی او وايي:

پـــــه هر څـــــه کـــــې دي عيـــــان تفاوتونـــــه
يـــــو شـــــان نـــــه وي د ښـــــځې او لـــــوښې اور
انســـــانانو کـــــې شـــــته څـــــومره ډېـــــر فرقونـــــه
نـــــه دي يـــــو راز او ســـــپېدونکي د يـــــو کـــــور
د ګانـــــدي کـــــار لـــــه ټـــــاګوره پـــــوره نـــــه دی
ګانـــــدي جـــــې هـــــم نـــــه شـــــي کـــــړی کـــــار د ټـــــاګور
بـــــاز نـــــه مـــــه غـــــواړه نغمـــــه د بلبلانـــــو
مـــــه کـــــوه پـــــه تـــــوره لـــــو، کـــــړه يـــــې پـــــه لـــــور
د چـــــا لاس تـــــوري تـــــه جـــــوړ د چـــــا هنـــــر تـــــه
د هـــــر لاس د ګوتـــــو کـــــار نـــــه دی انځـــــور
انســـــاني قـــــوه خـــــو پوهـــــه او تميـــــز دی
حيـــــواني قـــــوت دی بـــــې تميـــــزه زور

(۳۲)

استاد په پورته شعر کې وايي: په انسانانو کې ډېر توپيرونه شته دي، د يو کور او سپېدونکي به هم يو شان نه وي، ګاندي د ټاګور کار نه شي کولای او ټاګور د ګاندي کار نه شي کولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد یو بل شعر دی او داسې وایي:

یــوه بــاغ کـــې وي ولاړې د بـــرې ونـــې
هـــره پاڼـــه یـــې لایقـــه د ســـتاینې
ځینــې جګــې ځینــې ټیټــې کــوز و پــاس وي
لکـــه ګـــوتې د یـــوه وجـــود د لاس وي
چـــا مېـــوه لرلـــه چـــا ښایســـته ګلونـــه
د چـــا ســـیوری و د بـــر ښـــه د چـــا قدونـــه
چینـــار لـــوی و شـــفتالو لکـــه ماشـــوم و
د منهـــې او نـــاک تـــوپیر لـــه ورا معلـــوم و
لـــه یـــوه ســـره لـــویي وه نـــور څـــه نـــه و
بـــل ســـره رنګونـــه ښـــه خوندونـــه ښـــه و
د مرغـــانو نغمـــې وې بـــه کـــې څـــو رازه
هـــر مرغـــه مـــو پېژانـــده لـــه خپـــل آوازه
رنګارنـــګ ګلونـــه و یـــوه چمـــن کـــې
لکـــه وي چـــې ولســـونه پـــه وطـــن کـــې
دوه ســـکه ورونـــه لـــري بېـــل بېـــل نومونـــه
بېـــل رنګونـــه بېـــل غړونـــه بېـــل خویونـــه
مګـــر دواړه او ســـېدونکي د یـــو کـــور دي
د یوې سترګې په کور کې سپین او تور دي

(۲۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد د پورته شعر په ویلو سره د فردي تفاوتونو مفهوم د هر لوستونکي ذهن ته ورځي، خو په دې شرط، چې فردي تفاوتونه وپېژني، د استاد د یوه بل شعر نمونه ده:

قامونـــه دي بېـــل بېـــل فصـــلونه د خلقـــت د کتـــاب
ده هـــره نوعـــه او هـــر جـــنس لکـــه یـــو فصـــل او بـــاب
پـه هـر تصـنیف او هـر تـالیف کـې وي فصـول او ابـواب
ددې لپـــاره پیـــدا شـــوي دي فرقـــې او احـــزاب
خدایـه ! سـتا صـنع سـتا سـنت پـه دغـه شـان وینمـه
چـې څـوک ترکـان او څـوک عـرب او څـوک افغـان وینمـه

(۲۸)

د الفت صاحب له ټولو لوړو راغلو بېلګو څخه په څرګند ډول د فردي تفاوتونو نظریات او افکار ښکاره دي.

د محیط تاثیرات: په اروا پوهنې کې د محیط پر تاثیراتو ډېر بحث شته دی او د محیط تـاثیرات د انسـانانو پـر ژونـد پـه مسـتقیم او غیـر مستقیم ډول تاثیرات درلودی شي.

د انسانانو پر داخلي جوړښت د محیط تاثیرات ډېرې اغېزې لري، چې استاد الفت دې مسایلو ته متوجه شوی او شعري کلیات یې د محتوا، منځپانګې او معنا له مخې داسې شعرونه هم لري، چې د محیط د تاثیراتو مفهوم څرګندوي.

(ادبي مرغلرې، ص۳۱۲) کې استاد الفت (د محیط تاثیر) تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنوان لاندې داسې وايي:

سوځوي مو اوبه هم چې په جوش راشي
اوبه اور شي که محيط يې وي سور اور
په اوار بستر کې سيند دروميي ارامه
خو په چړکې يې بيا ګوره شر و شور
په هر څه کې د محيط تاثير ته ګوره
وي بې زهرو چې اوبو کې وي منګور
لوګی اور نه دی پيدا خو څوک نه سوځي
د محيط اغېزه کله لري مور
له يوه پښته رڼا او لوګي دواړه
د يوه مخ منور او د بل تور

(۲۹)

د محيط تاثيرات له انسانانو سربېره پر حيواناتو، نباتاتو او جماداتو هم خپلې اغېزې درلودی شي، چې مثالونه يې زښت زيات دي.

د استاد په شعرونو کې د پورته راغلي شعر په شان نورې بېلګې هم پيدا کېږي، د شعر يوه بله نمونه يې داسې ده:

محيط چا نه چنګېز جوړ چا نه بودا کړ
د محيط مخلوق هم فخر هم پېغور
کله کله څوک پيدا شي په محيط کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چـې محـیط ورپسـې ځـي کـه ځـي هـر لـور

(۳۰)

اسـتاد وايـي: د محـیط تـاثیرات دي، چـې لـه ځینـو ګناهګـاران جوړوي او له چا مسیحا جوړوي، له چا چنګېز جوړوي او له چا بودا جوړوي.

والدینو پالنه او مینه د اولاد لپاره: پـه اروا پـوهنې کې د والدینو مینه او محبت، تربیـه، ښـه اخلاق او داسې نورو ښودنه اولادونو تـه د دوی وظیفه ده او د استاد الفت په شعرونو کې د محتوا لـه مخې داسې شعرونه هم پیدا کېږي، چې والدین باید له خپلو اولادونو سره ډېره مینه وکړي او ښه پالنه یې وکړي.

د والدینو له ډېرو مهمو وظایفو او مسوولیتونو څخه یـو هـم د ښـه او نېک اولاد روزنه ده.

د پلار و مور په حیث غواړو، چې اولاد مـو ذکـي او باهوشـه وي، د هر علم په برخه کې با استعداده، لایق او د کـار و بـار پـه برخـه کې موفق اولادونه هم غواړو.

په جسمي او فزیکي لحاظ هم غواړو، چې اولادونه مـو ښایسـته او ښـکلي وي، کـه څـه هـم د دغـو امتیـازونو نشـتوالی زمـوږ اولادونـه نـه بېکاره کوي او لـه انسـانیت څخـه یـې څـه نـه کمـوي، یعنـې کـه د هـوښ، ذوق، هنر (کسب او کمـال) او ښایسـت نـه لـرل مـو اولادونـه لـه انسـانیت څخه نه باسي، خو بد اخلاقه او غیـر اخلاقـي روزنـه د هغـوی انسـانیت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کموي او د هغوی شخصیت داغمن کوي. (۳۱)

اولادونه د والدینو مینې او محبت ته ډېره اړتیا لري او دا د اولادونو حق دی، چې مور و پلار باید ورسره مینه وکړي، د استاد په شعري کلیاتو کې د اولادونو پالنه او له اولادونو سره د مینې په باب شعرونه شته دي، چې د بېلګې په ډول لاندې مثالونه راوړم:

ځـو چــې ځمکــه، اســمان او دنیــا شـــته
د مـــور زړه کـــې د مینـــې رڼـــا شـــته
کـــه هیچـــا ســـره هـــیڅ ځـــای کـــې نـــه وي
مـــور ســـره محبـــت بـــې ریـــا شـــته
د مـــور مینـــه د مینـــو مـــور بولـــه
کـــه دې مینـــه پـــه خـــور یـــا لالا شـــته
د لیلـــی محبـــت کـــه هـــر ګـــوره
د مـــور مینـــه د مینـــې تـــر شـــا شـــته
ټـــول عـــالم یـــې کـــه بـــد ګڼـــي مـــورې
پـــه اولاد پېرزوینـــه د تـــا شـــته
ســـتا پـــه مینـــه کـــې نقـــص نـــه پېښـــېږي
تـــا ســـره ســـرمایه د بقـــا شـــته
تاتـــه وي لکـــه تـــور د دوه ســـترګو
کـــه دې غېـــږ کـــې اولاد نابینـــا شـــته
ژونـــدون تـــا را بښـــلی دی مـــورې
لـــه ژوندونـــه نـــور څـــه شـــی اعلـــی شـــته

(c) ketabton.com: The Digital Library

مـــــا اول دي و تاتــــــه ژړلــــــي
بـــل ځـــای کلـــه د چـــا د ژړا شـــته
جنـــت ســـتا د قـــدم لانـــدې دی مـــورې
تـــر دې لـــوړ مقـــام کلـــه د چـــا شـــته
کـــه زمـــا پـــه ســـر وي دا ســـتا ســـیوری
نـــه حاجـــت د طـــوبی یـــا همـــا شـــته

په پورته راغلي شعر کې د مور مینه، محبت او مرحمت پـه هنـري ژبه بیان شوی دی او د استاد الفت پـه شعري کلیـاتو کې داسې نـورې بېلګې هم شته دي.

د اولادونو د روزنې په باب وایي:

د ځـــو کړي درد ســـره یـــې د زوی زېـــری ملګـــری
یـا درنـګ سـاعت تـه ویـر دی یـا ډکـه خولـه خنـدا ده
پـه غېـږ کې یې ماشـوم خـوښ هم پـلار د ماشـومانو
اولاد تـــــه مربـــــي ده پلـــــرو تـــــه مربـــــا ده

(۳۲)

د اولادونو د پالنې او لارښوونې په برخه کې والدین (مـور و پـلار) ډېر مسوولیتونه لري، چې د مـور سـالمه پالنـه او روزنـه بیـا د اولاد پـه شخصیت جوړولو لا مهم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد الفت په کلیاتو کې د فلسفي شعرونو څرکونه

د استاد شعرونه فلسفي شعرونه هم لري، (غني خان فلسفي شاعر) اثر کې د فلسفې د پېژندنې په باب د (فلسفې پېژندنې) تر سرلیک لاندې اوږد او پر ځای مفصل بحث شته دی او وایې: (فلسفه د هغه اصولو پوهنه ده، چې د هستیو ذاتي پېژندنې په غرض انسان ته ښوونه او د شیانو د حقایقو او د هغو د وجود له علتو څخه بحث کوي او د فکر او هستیو له اړیکو څخه هم غږېږي، چې د هغو د پېژندنې له اغېزې د انسان لاره د عالي هدف یا پوهنې لپاره پرانیستل کېږي، ډېر ځله داسې پېښېږي، چې کله انسان له ورځنیو چارو وزګار یا په یوه ګوشه کې یوازې شي، نو خپل ځان او چاپېریال ته وګوري، اسمانونه، ځمکې، سپوږمۍ، ستوري، غرونه، سیندونه او بېلا بېلو ځناورو ته ځیر شي او ډول ډول پوښتنې ورته پیدا شي، لکه زه څوک او څه یم؟ ولې یم؟ له کوم ځای څخه راغلی یم؟ ولې راغلی یم؟ د څه شي لپاره موجود یم؟ چېرې ځم؟ ما خپل ځان خپله نه دی خلق کړی، هغه څوک دی، چې خلق کړی یې یم؟ ایا خپل خالق پېژندلی شم؟ ځمکه، اوبه او ټول هغه موجودات چې وینم یې ژوندي یا غیر ژوندي، اسمانونه، ستوري، کهکشانونه، څرنګه پیدا ، ترتیب او تنظیم شول؟

جسم، زمان، مکان، رڼا ، تیاره، جاذبه، حرکت، سکون، هستي او نېستي څه شی دی او د نورو موجوداتو په کمیت او کیفیت کې څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اغېزې لري؟ او دا سې نورې بې شمېره پوښتنې، چې انسان د خپل پيدا ايښت له پيله تر ننه ورسره مخامخ دی او هر چا د خپلې شعوري وړتيا په اندازه يا يو ډول ځواب ورته موندلی او يا يې د ځواب موندلو ارمان له ځان سره خاورو ته وړی دی.) (۳۳)

په حقيقت کې فلسفه (ولې؟) ته په ځواب موندلو پسې لالهانده دی، په دې توګه ويلی شو، چې د فلسفې په مرسته (ولې؟) ته ځواب لټول کېږي او هر هغه انسان چې په وينه او هوښيارۍ کې دا ډول پوښتنې ورته پيدا کېږي، په يو ټاکلي پړاو کې فلسفي دی او دا هڅه يې يوه فلسفي بوختيا ګڼل کېږي.

هر انسان د زړه له کومې غواړي، په هغه څه وپوهېږي، چې له ده نه پټ دي، د رازونو د سپړلو معنا په حقيقت کې پوهېدل دي، په تېره بيا د ژوندانه او نړۍ په اړه په حقيقت پوهېدل هر چا ته په زړه پورې دي، ځکه چې برخليک ورسره تړلی دی او هر څوک غواړي، چې په هر ځای کې ښه ژوند وکړي او ښه برخليک ولري، له دې نه ښکاري، چې فلسفه کوم ځانګړی امتياز نه دی، چې يوازې ارسطو، افلاطون، سقراط او کانت په برخه رسېدلی وي، بلکې ټول انسانان ځانګړي فلسفي افکار او نظريات لري او هر څوک کولی شي، چې د (ولې؟) ځواب ولټوي او په اړه يې فکر وکړي. د استاد ګل پاچا الفت په ځينو شعرونو کې فلسفي نظريات او افکار ليدل کېږي، چې د سوال په ډول د ځواب پسې ګرځي او د (ولې؟) يادونه يې پخپلو شعرونو کې کړې ده.

استاد ګل پاچا الفت ته فلسفي شاعر نه شو ويلی، خو د فلسفي

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعرونو څرګونه يې په شعرونو کې ليدل کېږي؛ لکه:

عقــل څــه دی، منطــق څــه دی، حکمــت څــه دی؟
غولـــــول د يــــــوه بــــــل پـــــه هغـــــه دا
کلـــه خـــوښ کلـــه غمجـــن کلـــه حيـــران شـــم
دا دنيــــــــا ده ګـــــــډه وډه تماشــــــــا
پــــه حرامــــو نــــاروا ســــړي تــــه ورشــــي
(څـــه لـــولۍ او بـــې حيـــا ده دا دنيـــا)
(۳۴)

استاد په پورته څو بيتونو کې د (عقل، منطق او حکمت) پوښتنه کړې ده او بېرته يې ورته ځواب لټولی او ورکړی دی، چې فلسفي رنګ لري، يو بل ځای ليکي:

نــــاوې جــــوړه شــــوه خــــو چاتــــه؟
يــــو ړانــــده تــــه نابينــــا تــــه
چــــې يــــې نــــه ليــــده جمــــال
بــــــې ديــــــداره د وصــــــال
چــــا ويــــل د نــــاوې کــــور کــــې
فکــــر وکــــړئ څــــه کــــوئ؟
نــــاوې چاتــــه جــــوړوئ؟
د ســــينګار معنــــی بــــه څــــه وي؟
چــــې کاتــــه ورتــــه هــــيڅ نــــه دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

مـــــه کـــــوئ خوشـــــې خـــــواري
د رنـــــدو ســــترګو لپــــاره
(۳۵)

د استاد الفت فلسفه ډېر ځله د انسان ټولنيزې اړيکې تر مطالعې لاندې نيسي، معنا دا چې دی د انسان اړيکه له انسان سره څېړي، ځکه له همدې اړيکې څخه ټولنيزې اړيکې رامنځته کېږي، موږ څوک يو؟ ولې ژوند کوو او په ټولنه کې څه ونډه او انتظار لرو؟

استاد الفت د يو سترګور ليکوال په توګه او د لومړي ځل لپاره زموږ اجتماعي اخلاق تر څېړنې لاندې نيسي، انتقاد کوي، طنز وايي او ښه خو يې دا چې د حل لاره وړاندې کوي.

استاد الفت د دين فلسفه، د انسان د اجتماعي ژوند په ګټه تفسيروي، مثلا د هغه په نظر پر مسافرو ځکه روژه نه ده فرض، چې حرکت کوي او هرڅوک چې ولاړ او ساکن وي، نو د خوراک، څښاک حق نه لري، استاد الفت ډېر ځله موږ حرکت، کار او تلاش ته هڅوي، استاد هر کله چې له طبيعت سره زموږ پر اړيکو غږېږي هم، موږ ته پېغور راکوي، چې که موږ کارونه وکړو، نو طبيعت هم زموږ دښمن کېدای شي، د هغه په ژبه زموږ په هېواد کې سيند ورانوونکی، ظالم او خونړی دی، خو کله چې له هېواده ووځي، هلته د ودانۍ او سمسورتيا نښه او وسيله ګرځي، يعنې دا چې موږ طبيعت نه شو رام کولی، د حرکت، کار او کوښښ د نشتوالي له امله طبيعت زموږ په مقابل کې درېږي.

استاد الفت د انسان د هستۍ په هکله فکر کوي او د خوشبينو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مفکرینو په توګه انسان د بېته هڅوي، چې له خپل ژوند څخه خوند او ګټه واخلي.

استاد الفت د بېته متوجه و، چې په افغانانو کې باید د فکر کولو تمرین ته لاره اواره کړي، دا خلک اړتیا لري فکر وکړي، د خپل ځان، چاپېریال، د انسان او ټولنیزو اخلاقو په هکله سوچ وکړي، چې دې ته متوجه شي، چې باید نیګړتیاوې اصلاح او ښېګڼې لا ډېرې کړي، هوکې، فکر کول د فلسفې بنسټ جوړوي. (۳۶)

اضدادو فلسفه: د فلسفې د یوې څانګې په ډول د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې د اضدادو فلسفې په هکله شعرونه هم شته دي.

ټوله نړۍ له ضدینو جوړه ده، که د انسان د زړه خوښه وي او که نه وي، له دې اضدادو سره به وخت او ژوند تېروي.

د غني خان په شعرونو کې هم د ژوند او مرګ په هکله فلسفي شعرونه شته دي، چې د اضدادو د فلسفې ډېرې ښې نمونې دي.

استاد ګل پاچا الفت پخپل (شعري کلیات، ص ۱۰۴) کې د (آغاز او انجام) تر سرلیک لاندې داسې وایي.

له اسمانه څاڅکي راغله د باران
پرې را شنه شوه سپین و سره او زېړ ګلان
یو څو ورځې پس یې باد ویوړلې پاڼې
خپل آغاز آنجام هیڅ نه شو ورعیان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــه زرګونــو کلــو ګــورو چــې ژونــدون شــته
حرکــت شــته لو بــدل شــته مخکــې یــون شــته
لـــه آغـــازه لـــه آنجامـــه خبـــر نـــه یـــو
دومــره وایــو چــې دورونــه د ګــردون شــته

(۳۷)

د انسان د پیدا ینبت ورځ او د مرګ ورځ الله تعالی ته معلومه ده او په تقدیر کې لیکل شوي وي.

هیڅ انسان نه شي کولای، چې د بل انسان د مرګ وخت په دقیقه موده او وخت کې وښايي. (۳۸)

استاد الفت هم داسې نظر لري او د پورته راغلي شعر مفهوم دی: له اسمانه بارانونه راورېږي، ددې بارانونو له امله تهول بوټي شنه کېږي او ډول ډول ګلان پیدا کېږي، د څو ورځو وروسته د همدې شنه شوو بوټو او رنګارنګو ګلانو پاڼې د خزان د شمالونو له راتګ سره له منځه ځي، دغه بوټي په دې پوه نه شول، چې څنګه پیدا او فنا شول.

انسانانو هم په زرهاوو کلونو ژوند وکړ، حرکت، کار او هلې ځلې یې وکړي، همدا انسان له خپل پیدا ینبته او مرګه خبر نه دی.

دلته هم د ژوندون او د مرګ په فلسفې په هنري، شعري او فکري انداز بحث شته دی، استاد الفت د ژوند او د مرګ په باب داسې نظر لري، چې د انسان د ژوند نښه او د مرګ نښه نامعلومه ده، نو په داسې بې اعتباره ژوند بیا اعتماد په کار نه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد ګل پاچا الفت په نثري کلیاتو ، ۱۸۵ مخ کې د (غم او خوشحالي) تر عنوان لاندې داسې وايي: (ډېر خلک دي، چې يوه ورځ يې ګرانه ښځه مري او دی غمجن کېږي، مګر بله ورځ نوی واده کوي او د خوشحالۍ هغه زور غم بېخي هېروي، نو دغه د خوشحالۍ ډولۍ او هغه د غم جنازه يو له بله ډېر ربط لري، که هغه غم دغه کاله ته رانه شي، دغه ښادي هم نه شي راتلی.

د استاد په شعري کلیاتو کې فیوډالي نظام ته اشاره کوي او وايي:

غنـــا پـــه فقـــر حکومـــت کانـــدي
بـــډایان لـــوړوي پـــه نـــورو بانـــدې
راســـره شـــته دي ډېـــر عزتونـــه
پـــه ماســـمېږي واړه کارونـــه
پـــه خزانـــو مـــې فخـــر شـــاهان کـــړي
جګـــړې جنګونـــه پـــه مـــا انســـان کـــړي
(۳۹)

استاد الفت د غريبو ، بېچاره وو او مسکينانو طرفدار او له مالدارنو سره وران و ، ده پخپلو شعرونو کې خانان، پيران او د وخت مشران غندلي دی او د فيوډالي نظام پر ضد يې ډېر شعرونه ويلي دي.

په پورته راغلي شعر کې هم د مالدار او غريب يا د مال او پيسو خاوند او مفلس يادونه شوې ده ، چې که فلسفي بحث پرې وکړو ، نو د اضدادو فلسفې بحث ترې لاس ته راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عدم تشدد فلسفه: د استاد الفت په شعرونو کې د عدم تشدد مفکوره هم شته.

د عدم تشدد د مفکورې او اساس سرلارى او بنسټ ايښودونکى خان عبدالغفار خان (باچا خان) و.

باچا خان داسې يوه ټولنه او ولس غوښته، چې هلته ظلم، ستم، تشدد، نفرت، بدبيني، کينه، ګوندي، تربګني، تعرض، تجاوز، ناداري او ناداني نه وي او ټوله ټوله محبت، وروري، برابري، پېرزوينه، رواداري او همکاري وي. (۴۰)

د باچا خان د عدم تشدد مفکوره د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې ډېر پيدا کېږي او الفت صاحب هم د (تشدد) طرفدار نه و.

عدم تشدد له دوو کلمو جوړ دى، چې (عدم) نشتوالى، نابودي، نشت، د وجود او هستۍ مقابل، د نه موجوديت حالت، د ځينو کلمو په سر کې راځي او د هغو مفهوم نفى کوي او (تشدد) سختي، زياتي، جبر، سخت چلند او په سياست کې وسله وال پاڅون ته وايي.

عدم تشدد کې زور او زياتى نه وي، هر کار د مينې، محبت او انسانيت په فضا کې بايد سرته ورسېږي، د الفت صاحب په شعري کلياتو کې ډېر مثالونه ددې مفکورې شته دي، چې د بېلګې په ډول يې يوه نمونه داده:

د سوټي او د سياست خو د قديمه آشنايي ده
د سوټي په زور يې کړې په هر وخت کې آغايي ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لېمو رانباسي نا تراش سوټي په زوره
وايي ستر ګو کې ځای ورکړئ دا د ستر ګو سيلايي ده
چې ډب نه وي ادب نه وي د سوټي د خولې منطق دی
ډبولو رانښو دلې ډېبدلې دانايي ده
ظالمانو يو وهلي، ټکولي او رټلي
زړه کې وېره، سر کې وېره زموږ برخه ګدايي ده
چې وهي مو راته وايي ګورئ اوس به مو سړي کړي
په وهلو سړي کېږو د زور لښته مو دايي ده
د موسی امسا چينې کړې له وچ کاڼي نه روانې
د دهقان لاس کې يې کړې قلبه سمه په غوايي ده
ګدا ځان پرې دی ساتلی د خروړي سپي له خولې نه
يو ړانده لره يې کړي ډېره ښه رهنمايي ده
کله شي خلی د سترګو بينا سترګې ړندوي
د رنجو سلايي سترګو ته ورکړې زيبايي ده
چې سوټی سلايي بولي او له چا نه نه شرمېږي
ښه په زور کې را روانه ياره ستا بې حيايي ده

(۴۱)

د استاد له پورته شعر څخه څرګندېږي، چې د (تشدد) خلاف او د (عدم تشدد) طرفدار دی، دی په حکومت دارۍ کې هم زور او زياتی نه غواړي او د سولې، مينې او ورورۍ غوښتونکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خوشحال قصیدو ته انتقادي کتنه

قصیده د شرقي شاعرۍ یو له مهمو ژانرونو څخه ده، چې له عربي ژبې نه فارسي او له فارسي نه پښتو خپله کړې ده.

د پښتو ژبې پلار خوشحال خان ختک د عروضي ډولونو ټول ځیلونه په خپلو اشعارو کې وکارول، چې د قصیدو د تعداد په اړه یې لوی استاد پوهاند عبدالحی حبیبي صاحب وایي: د خوشحال خان ټولې قصیدې **۵۲** دي، حبیبي صاحب د خان بابا ځینې قصیدو ته غزل وزمه قصیدې ویلي دي، که چېرې دا روښانه شي، چې د بابا غزل وزمه قصیدې غزلې او که قصیدې دي، د خوشخال د قصایدو په تعداد کې به حتما توپیر راځي.

خوشحال پیژندنې، ۱۷۷ مخ کې هم راغلي دي: د دیوان بله غټه برخه د قصیدو ده، د خان ټولې **۵۲** قصیدې په کلیاتو کې موجودې دي.

(۴۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خوشحال کلیات په سریزه کې وایي: د خوشحال ټولې قصیدې **۵۲** دي، ځینو نورو لیکوالانو هم د خان بابا قصیدې **۵۲** ښودلي دي.(**۴۳**)

یوه مشهوره خبره ده، چې په یو وخت کې (ارسطو) د خپل استاد (افلاطون) پر نظریه باندې انتقاد وکړ. چا ورته وویل چې ایا ته د خپل ښوونکي احترام نه کوي، چې پر هغه باندې دې انتقاد وکړ؟ ارسطو یې په ځواب کې وویل: افلاطون راباندې ګران دی، مګر حقیقت له ده څخه زیات راباندې ګران دی.

په منځنیو پیړیو کې ارسطو دومره شهرت ګټلی و، چې اکثرې مناقشې به د ده د نظریاتو په وسیله حل کیدې. د رنسانس تر دورې پورې د ارسطو نظریې د کاڼي د کرښې په شان ګڼل کیدې. نامتو انګلیسي فیلسوف برتراند رسل لیکي: د ارسطو په عقیده د ښځو غاښونه د سړو تر غاښونو کم دي که څه هم ده دوه واره واده کړی وه، مګر ده هیڅکله زیار ونه ایسته چې دغه دعوا د خپلو ښځو د غاښونو په ګڼلو سره ثابته کړي.

فرانس بیکن وایي چې یو وخت علما راغونډ شوي وو د اس د غاښونو پر شمیر باندې بحث کاوه. دوی ټول پخواني کتابونه لټ په لټ راواړول چې د اس د غاښونو شمیر ځانته معلوم کړي. ډیرې ورځې غونډې وشوې، علماوو ګومان کاوه چې په کتابونو کې هر شی پیدا کیږي، حتما به په کتابونو کې راغلي وي

بحثونه روان وو او کتابونه تر مطالعې لاندې نیول شوي وو، چې په دې وخت کې یو شاګرد بې حوصلې شو او ویې ویل راځئ د اس خوله پورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړو او غابښونه یې وشمېرو، علماوو ته ډېر قهر ورغی او ګومان یې کاوه چې د دغه شاګرد اعصاب خراب شوي دي، خو د شاګرد نظر د تایید وړ دی. (۴۴)

له پورتنیو توضیحاتو څخه معلومیږي، چې هر سړی د نظر ورکولو حق لري او حبیبي صاحب هم په پښتو ادب تاریخ کې له نورو خلکو غوښتې ده، چې د تحقیق په برخې کې هلې ځلې وکړي.

حبیبي صاحب او ځینو نورو خوشحال پېژندونکیو د خان بابا ځینې قصیدو ته غزل وزمه قصیدې ویلې دي.

دې قصیدو ته غزلې او که قصیدې وو ایو، ښاغلیو پوهانو هم دغه خبره نه ده ښکاره کړې، د دوی په فکر که چېرې د قصیدې منځپانګه، محتوا او ځمکه غنایي وي دې ته یې غزل وزمه قصیدې ویلې دي دا چې ځینو پوهانو د خان بابا قصیدې **۵۲** ښودلي دي، دوی خوله په خوله دغه تعداد دیو نه بل کتاب کې ښودلی دی، خو زما په نظر د خان بابا قصیدې **۵۲** نه زیاتې دي دا چې د قصیدې په پېژندنې کې باید کوم توکي په نظر کې ونیول شي دا ټول ما دقیق وکتل او دې نتیجې ته ورسېدم، چې د بابا قصیدې له **۵۲** زیاتې دي.

هغو پوهانو چې د بابا ځینو قصیدو ته غزل وزمه قصیدې ویلې دي، هغه باید په قصیدو کې وشمېرل شي، ځکه چې بابا د قصیدو برید مات کړ، کومې قصیدې چې د جاهلیت په زمانې کې په ارادي ډول د خرڅون او کره کتنې لپاره لیکل کېدې او یا د فارسي دري ژبې تمهیدیه قصیدې چې په دربارونو کې د مال، دولت، جاه او جلال او د چاپلوسۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لپاره ویل کېدې او زیاتره قصیدې به د ستاینې او مدحې لپاره وې خو بابا خطابیه قصیدې خپل اوج ته ورسولې او په غیر ارادي او ناشعوري ډول یې د قصیدې په څېر کې اخلاقي، اجتماعي، سیاسي، غنایي، رزمي او نور مسایل راوړه، ما د بابا ټولې قصیدې ولوستې او هر ډول منځپانګې د دې په قصایدو کې شته، نو د پورته دلایلو په نظر کې نیولو سره د بابا د غزل وزمه قصیدو جوړښت، د بیتونو شمېر، قافیې او په ځینو قصیدو کې ردیفونه په دې دلالت کوي چې دا قصیدې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شعر او نظم توپير او تړاو

د شعر په هکله د پوهانو او عالمانو له خوا بېلابېل تعريفونه شوي دي، د شعر کلمه اصلاً عربي ده، چې د شعور د کلمې څخه مشتق شوې ده، چې معنا يې پوهه او فهم دی.

افلاطون د شعر په هکله ويلي دي (زه د ډېر ژر وپوهېدم، چې د شاعرانو د کلام تومنه پوهه نه ده، بلکې د دوی ويناوې او شعرونه د طبيعت د ځينو عواطفو، ذوق څخه رامنځته کېږي او وايي: شاعر په خپل اختيار شعر نه وايي او د هغه شعوري هڅه په هغه کې دخل نه لري، بلکې د شعر ښاپېرۍ دي، چې شاعر هرې خواته بيايي او څه چې خوښه يې وي هغه وايي.)

ارسطو شاعري الهام نه بولي، بلکې د انساني کوښښ پايله يې بولي، د افلاطون په وخت کې موذون کلام شعر بلل کېده، خو ارسطو وزن او قافيه د شاعر لپاره اړينه نه بولي او شاعري بايد اسانه او ساده وي، چې هرڅوک پرې پوه شي. (**۴۵**)

نامانوس کلمات بايد استعمال نه شي، تر ټولو مهمه داده، چې په شعر کې د تشبيه او استعارې څخه مرسته وغوښتل شي او همدارنګه ارسطو مبالغه، اغراق، غلو او افراطي ويناوې په شعر کې روا بولي، خو په دې شرط چې د هغې کارول په هنر سره وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعر هغه موزون کلام دی چې د مخیلاتو څخه مرکب وي او مخیلات هغه خیالي قضایا دي، چې نفس د انبساط او انقباط باعث ګرځي، شعور د طبیعت د جمال تصویر دی او هر هغه شی چې پر زړه تاثیر کوي او په انسان کې تعجب، جوش، جذبه پیدا او تحریک کړي، هغه شعر دی، د پټو حقایقو ظاهري نقش او ښکاره صورت دی.

شعر هغه موزون کلام دی، چې د انسان پر احساساتو او عواطفو کې تحریک پیدا کړي او یا هم شعر هغه ساده وینا ده، چې احساسات او باطني هیجانات ورسره ګډ وي. (۴۲)

د پښتو ژبې لومړنی شاعر امیر کروړ وه، پښتو شعر له همغه پیل نه د ژوند شعر وه او د پښتنو د ژوند بېلابېل اړخونه یې په کې منعکسېدل.

نظم کې د وزن او قافیې په پام کې نیول یو له بنسټیزو شرطو څخه ګڼل کېږي، همدغه شرط دی، چې لارې تنګوي او د مطلب اسانه څرګندولو ته خنډونه جوړوي، خو دا هم کېدلای شي د نظم او شعر ترمنځ هم لکه د نثر او نظم ترمنځ مناسبت ته ورته یو ډول اړیکې په ګوته شي.

لکه پورته مو، چې د شعر په اړوند بېلابېل تعریفونه ولوستل، شعر زموږ د احساساتو، عواطفو، غریزو او ارزښتناکو اړیکو څرګندونه ده او دا خو ټول هغه ټکي دي چې یوازې د تخیل د خزانې په صندوق کې پیدا کېږي او په شعر کې د شعریت پېغلې ته رنګین امیلونه ورپغاړې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په شعر کې باید ډېره قوي او درنه معنا ، هنر او ښکلا پرته وي، داسې محتوا چې له لوستلو سره یې لوستونکي په فکرونو کې ډوب شي او له ځانه سره داسې وانګیري چې ګواکې د ده د ژوند له یوې برخې سره اړخ لګوي.

پوهان وایي یو کلام که هرڅومره عالي مفکوره او انکار نه منونکی حقیقت بیان کړي، ډېر ښه وزن او قافیه هم ولري خو که شعریت په کې نه وي، یانې په شعري منطق نه وي ویل شوي او د تخیل عامل یې کمزوری وي نو هغه شعر نه، بلکې نظم دی.

نظم د بډای تخیل په برکت د شعر ترکچې وده کوي او یوازې له دې برکت اخیستلو نه وروسته دغسې نظم ته شعر ویلای شو، اما نه هر نظم ته، شعر کېدای شي منظوم یا ازاد وي، مګر د نظم ښکلا یوازې په منظوم والې کې ده، ځینې څېړونکي خو لا د لوړ تخیل لرونکي نثر هم د شعر په نامه یادوي، د بېلګې په توګه که یو څاته څوک ووایي چې (سړیه ګوره ته خپل د زړه ټولې خبرې ماته بې تشویشه وکړه او زه به کوښښ وکړم چې بل چاته یې ونه وایم) دا یو ساده نثر دی مګر که همدغه شی په دې ډول بیان کړو چې (که ته ماته د خپل زړه ورپرانېزې او د هغه غوټې راته وسپړې نو په دې پوه شه چې زما سینه د رازونو یوه داسې ضد وقچه ده چې اووه قلفه او اووه مهرونه وربانديې لګېدلی دی) دا ځل کولای شو چې نوموړی بیان منثور شعر وبولو.

د الفت صاحب نثري کلیاتو کې ډېر داسې مثالونه شته، چې منثور شعر ورته ویلی شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(روهي ، د شعر پېژندنې، ۲۵) وايي: د يونان فيلسوف ارسطو نه رانيولې تر نن ورځې پورې عام تصور دادی چې هر نظم شعر نه بلل کېږي، ځکه د شعر اصلي جوهر خيال دی، نو که په نظم کې ذهني انځور او خيال نه وي، د شعر حکم ورباندې نه شي کېدای. د منطق پوهانو په نظر، شعر مخيل کلام دی، وزن او قافيه يې لوازم دي، د دغې مفکورې پر بنسټ ځينو شاعرانو له وزن او قافيې څخه سترګې پټې کړې او داسې شعرونه يې وويل: چې ميټرک (تقريباً بيا عروضي) وزنونه او قافيې يې نه درلودل.

ټول (شاعران)شاعران نه دي، ځينې له وزن او قافيې څخه يو اسکليټ تيار وي، ځينې بدن انځور وي، ځينې انځور په حرکت راولي او ځينې همدغه حرکت ته معنا او مفهوم وراغوندي او د همېشه توب ټاپه ورباندې لګوي.

په دې ترڅ کې د دغو شاعرانو ډلې ته يو مست لېوني شاعر ورګډ ېږي.

هغوی ټول په جذبه راولي، طغيان ته يې لمسوي، د ده خبرې عادي نه دي، خوږې دي، خو بې مفهومه غوندې ښکاري.

هر ناظم ته شاعر نه يو ويلای، خو هر شاعر ته د ضرورت په وخت کې ناظم ويلای شو.

(هاشمي صاحب) وايي: (د نظم اصطلاح معمولاً د شعر مترادفه، يا له هغې سره په يوه مانا استعمالېږي، حال دا چې ترمنځ يې جوت او ښکاره توپير شته او هغه دا چې: شعر موذونه او تخيل لرونکي وينا ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

او نظم موزونه قافيه لرونکې وينا ته وايي په دې حساب موږ په خپل پښتو او درې ادب کې ډېرې داسې منظومې لرو چې شعر نه دی او يوازې نظم يې ګڼلی شو، لکه ځينې ديني، طبيعي او تاريخي منظوم اثار چې ناظمانو نظم کړي، خود شعريت يا تخيل څرک په کې نه ليدل کېږي، يوازې وزن او قافيه لري نو په دې اساس ويلای شو چې هره قافيه لرونکې وينا شعر نه شو بللی او لکه چې د مخه مو يادونه وکړه د شعر لپاره شعريت يا تخيل بنسټيز توکی دی. (۴۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سيدجمال الدين افغان ستاينه

ميندې راوړي ډېر زامن ډېر اولادونه
يو يا دوه يې افلاطون او سکندر شي
د خلقت له کارخانې نه کله کله
په جهان پيدا يو بل شانې بشر شي

د منځپانګيز او محتواييز جوړښت له مخې د استاد الفت شعري کليات ډېرې په زړه پورې ستاينې لري، چې د سيد جماالدين افغان په ستاينې کې يې دوې تهيديه ډوله شعرونه ويلي دي.

د استاد الفت د ستاينو مهمه ځانګړنه دا ده، چې د ممدوح يادونه د تملق په ډول نه کوي او د هغه چا ستاينه کوي، چې په حقيقت کې د ستاينې وړ وي.

که چېرې د يو کس مدح او ستاينه د هغه د علم، پوهې، شاعرۍ، ليکوالي، ښو اخلاقو او خدمتونو په نظر کې نيولو سره وشي او هغه په ښه نوم ياد شي، دې ته ستاينه وايي.

پښتو ادب کې د ستاينې او مدحې تحريري او ليکل شوې لاس ته راغلې بېلګه په لرغونې دوره کې د ښکارندوی غوري ستاينه او مدحه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه ستاینه د قصیدې په فورم کې ویل شوې ده او په پښتو ادبیاتو کې لومړنۍ ستاینه او دویمه تحریري او لیکل شوې قصیده ده.

ښکارندوی غوري د سلطان غیاث الدین غوري او سلطان شهاب الدین غوري په ستاینه کې خپله قصیده لیکلې ده.

د یوې خبرې یادونه ضروري ده، چې د نړۍ په ادبیاتو او پښتو ادبیاتو کې له تحریري ادبیاتونه د شفاهي او ولسي ادبیاتو تاریخچه او شالید پخوانی دی، د محتوا او منځپانګې له مخې که موږ هر ډول تحریري او لیکل شوي شعرونه لرو، له دې څخه دمخه د ولسي شعرونو ډېرې داسې بېلګې لرو، چې د امکان تر حده به یې تاریخ پخوانی وي. (۴۸)

پښتو ادب کې ډېرې ستاینې او مدحې د ټپو او لنډیو په شفاهي او ولسي ژانر کې شته، چې ډېر امکان لري، تر ښکارندوی غوري پخوا ویل شوي وي، خو د تحقیق او څېړنې د مېتودولوژي د اساساتو پر بنا باید د څېړنې بحث له لاس ته راغلو هغو موادو ځینې پیل شي، چې لیکوال، د لیکلو وخت او لاس ته راغلې منظومه او منثوره بېلګه څرګنده وي.

د استاد الفت ستاینې دومره په زړه پورې دي، چې د هر ممدوح د ژوند ټول انځور په یوې لنډې ستاینې کې ځای کړې او د سړي زړه نه کېږي، چې د هره ستاینې څو انتخابي بیتونه راوړي، ځکه د ټولې ستاینې په راوړلو هغه ممدوح ډېر ښه پېژندل کېږي.

استاد د نابغه سید جمال الدین افغان ډېره په زړه پورې ستاینه کړې ده،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په کلیاتو کې یې ساری نه لیدل کېږي او زما په پوهه په لرغونې او دویمې دورې کې د کس (شخص) په ستاینه کې یوله بې جوړې ستاینې ځینې دی، چې څو بیتونه یې دا دي:

بې حسابه څاڅکي توی په بحر و بر شي
له لکونو کروړونو یو ګوهر شي
رنګ په رنګ ګلان پیدا شي غرو رغو کې
په کې یو نیم د لیلی پېکي ته ورشي
مرغلرې ډېرې وځي له دریابه
ځینې ځینې ښکلو پېغلو ته زیور شي

د ستاینې په څو وروستیو بیتونو کې دا سې وايي:

د خلقت له کارخانې نه کله کله
په جهان پیدا یو بل شانې بشر شي
چې رڼا یې په ملکونو کې خپرېږي
ټول عالم لره څرګنده لکه لمر شي
د کونړ د لوړو غرونو په لمن کې
نابغه فرزند پیدا د سید صفدر شي
پښتنه مور هسې زوی وا خلي په غېږ کې
چې د دهر او جهان نامي پسر شي
ډېر پوهان ورته سر ټیټ په شاګردۍ کړي
ډېر شاهان یې په تعظیم مخې ته ورشي
همېشه یې قدر کېږي په عالم کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوک چې لوی په علم و فضل او هنر شي
هسې نوم هسې نشان يې شي په برخه
چې لوی فخر د ملت او خپل ټبر شي

استاد ګل پاچا الفت چې د چا ستاینه کړې ده، د هغې په اړه یې پوره معلومات او مطالعه درلوده، دده پورته راغلې ستاینه په دې دلالت کوي، چې دې سید جمال الدین افغان ډېر ښه پېژنده.

استاد ګل پاچا الفت د سید جمال الدین افغان په باب یوه بله ستاینه هم لري، چې په کلیاتو کې د (پښتون سیده) په نامه داسې راغلې ده:

پښتون سیده، د شرق نامداره
د دین او علم، د کور سرداره
تللی وې چېرې، د څه لپاره
د چا له غمه وې ناقراره
توره تیاره وه، مړه اولسونه
راپاڅول تا، ویده قومونه
دنیا رڼا شوه، ستا له تنویره
جهان خبر دی، ستا له تاثیره
حق سر اوچت کړ، ستا له تقدیره
ستا له تحریره، ستا له ضمیره
وښورول تا، غافل فکرونه
څو مره خواږه و، ستا بیانونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد الفت په علم او ادب مين و او ډېرې ستاينې يې د هغو عالمانو، شاعرانو، ليکوالانو او پېژندل شوو او تلپاتې څېرو او اشخاصو په اړه دي، چې خپل ولس او نړۍ ته يې خدمتونه کړي دي.

د استاد الفت د ستاينو کاميابي په دې کې ده، چې د هر کس د ژوند په نظر کې نيولو سره دده ياد ونه يې کړې ده او لوستونکی او اورېدونکی دا فکر کوي، چې استاد دده پر هر شخص په باب پوره معلومات درلود. رښتيا هم استاد الفت د ډېرې ښې مطالعې څښتن دی.

د استاد الفت ستاينې په پښتو ادب تاريخ کې بې جوړې او بې سارې ستاينې دي، دی د ځينو درباري شاعرانو په ډول ستاينې نه دي کړي، د دې ستاينې پرځای او پښتو ژبې کې د ستايلو وړ دي.(۴۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحقیقي اثر د لارښود ځانګړنې

تحقیق او څېړنه یو ستونزمن کار دی، چې څېړونکی او د څېړونکي لارښود باید د کار(تحقیق) حق په ښه ډول ادا کړي.

په یوې ښې څېړنې کې باید اصلي محقق او لارښود ځینې لارښونې په نظر کې ونیسي او ټولنې ته د یوې نوې فرضې د اثبات لپاره کار وکړي. د دوی هلې ځلې باید مثبتې لاسته راوړنې ولري او لارښود استاد باید د یو لړ خصوصیاتو او ځانګړنو خاوند وي، چې څېړنه په موفقانه ډول سر ته ورسیږي.

په یو ښه تحقیق کې د څېړونکي او لارښود په موضوع حاکمیت د دې لامل کیږي، چې یوه ښه او نوې لیکنه خپلې ټولنې ته وړاندې کړي، لارښود استاد باید په خاص ډول لاندې ځانګړنې ولري:

۱: لارښود چې د تحقیق په ترمینالوژي کې ورته guide وایي، باید د ښو اخلاقو څښتن وي، دی باید له څېړونکې سره ښه وضعه وکړي، که چیرې لیکوال ورته د یوې مسلې پوښتنه کوي، دا باید ورته په ورین تندي او په ډېرو ښو الفاظو ځواب ورکړي، په داسې وخت کې محقق بیا په ډېر جریت سره خپلې ستونزې له لارښود سره شریکولی شي او په داسې مواردو کې لیکوال کولای شي، چې یوه ښه څېړنه وړاندې کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲: لارښود استاد باید په موضوع حاکمیت ولري. د قاهرې د جامع الازهر استاد دوکتور احمد شبلي د وینا او مطابق د بریتانیا په پوهنتونو کې د رهنما لپاره شرط دا دی چې په موضوع کې وارد وي او تخصص ولري. د استاد علمي درجو او القابو ته نه کتل کیږي، مګر په مصر او نورو ډېرو هیوادونو کې د رهنمایي لپاره د لوړو رتبو درلودل شرط دی. دا روش یوه ستونزه لري، هغه دا چې کیدای شي د القابو خاوند استاد په موضوع باندې حاکمیت ونه لري او وارد نه وي، مګر یو بې القابو خاوند په موضوع باندې حاکمیت ولري او وارد شخص وي.

په افغانستان کې هم پورته روش د لوړو زده کړو وزارت لخوا په پوهنتونو، اکاډمیو او نورو اکاډمیکو ځایونو کې د یوې لایحې مطابق تطبیقیږي، چې دا کار د تحقیق په برخه کې ځینې ستونزې پیدا کوي او محقق نه شي کولای چې په ښه ډول خپل تیسس، ډیزرټیشن او نورې .... ځیړنې سرته ورسوي.

۳: لارښود استاد باید محقق ته د مخامخ لیدلو وخت ورکړي، چې د اړونده ستونزو حل لاره پیدا کړي، د ننني ساینسي پرمختګونو وسایل کارونه اسان کړي دي، کولای شو، چې خپلې ستونزې د موبایل، انټرنیټ او نورو ... وسایلو په واسطه حل کړو، خو زما په پوهه د لارښود استاد سره د مشوره کولو لپاره د ټولو ښه وسیله دا ده، چې ورسره یو ځای کینو او د خپلې تحقیقي پروژې په اړه مهمې خبرې سره شریکې کړو، دلته هم د لارښود په اخلاقو باید یو لنډ بحث وکړو، هغه دا چې ځینې محقیقن کولای شي، چې د لارښود سره وګوري، خو هغوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلې ستونزې د موبایل او یا د تیلیفون له لارې حلوي، که د دلیل پوښتنه ورنه وشي، هغوی وایي: استاد ډېر غوصه کوي، د مخامخ لیدلو نه زما مشلات د موبایل په واسطه حل کیږي. که چیرې لارښود لیرې وي او د لیدلو کتلو ستونزې موجودې وي، نو بیا چې په هر ډول وي باید خپل مشلات حل کړو.

۴: لارښود استاد باید د څیړنې میتودولوژي سره کاملا اشنایي ولري او په خپله یو ښه څیړونکی وي، یو ښه څیړونکي په واردې موضوع کې یو ښه لارښود ثابتیدای شي.

۵: که چیرې لارښو په یوې موضوع باندې پوره حاکمیت ولري، خو د څیړنې له میتودولوژي نا خبره وي، بیا هم ښه لارښود نه شي کیدای، ځکه څیړنه د ځان لپاره خاص کالبونه او چوکاټونه لري او د دې کالبونو سره اشنایي دې لپاره ضروري ده.

۶:لارښود استاد باید سر تر پایه ټوله څیړنه که هغه مونوګراف، تیسس، ډیزرټیشنونه او نور وي ولولي او ټولې نیمګرتیاوې یې ښکاره او په ګوته کړي او محقق ته یې د سمون لارښونې وکړي، که موږ او تاسو ننني مونوګرافونه، تیسیسونه او یا د ځینو ډیزرټیشنونه وګورو د ګوتو په شمار نه پرته د نورو ټولو لیکنې pest او copy دي او ډېرې څیړنې مو غلطي او کمبودي خو لا پریږده، چې په درجنونو املایي غلطي پکې موجودې وي، که رهنما لیکنه لیدلې وي هیڅکله دا ډول غلطي په لیکنو کې نه پاتیږیږي. یعنې لارښود باید ټول اثر ولولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷:لارښود استاد یوائې د مشورې ورکولو حق لري. د مشورې ورکولو په وخت کې باید لارښود خپله بې طرفي وښایي او داسې ونه کړي، چې د محقق کار ته دا متې ونغاړي او اصلي کار ورنه پاتې شي.

۸: لارښود یا رهنما استاد باید د تحقیقي اثر د کار له تکمیله وروسته په اثر ګزارش لیکي، ځینې لارښونکي دلارښوداستاد ګزارش پر ځای د لارښود استادنظر لیکي، کاندید اکاډمیسین پوهاند ډاکټر محمد رحیم الهام د رهنما استاد نظر پرځای د رهنما استادګزارش لیکلي او مستحق ځیرونکي سرمحقق زلمي هیوادمل هم لوړنظر تایدوي، چې زما په پوهه که لارښود د رهنما استاد ګزارش ولیکي ښه به وي.

دا ځکه چې د (نظر)د کلمې معنایي خوا مثبت او منفي دواړه خواووې افاده کوي او لارښود استاد باید په اثر منفي نظر ورنه کړي او په ګزارش کې بیا د اثرپه اړه د لارښود ښکاره، څرګند او مثبت نظریات وي.(**۵۰**)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تحقيق کې د سرمحقق زلمي هېوادمل مقام

د معاصرې (نوې) ښځنې د ټولو اړينو ځانګړنو او خصوصياتو په نظر کې نيولو سره مستحق ښځونکی سر محقق زلمی هيوادمل د پښتو ژبې په تحقيقاتو کې د سر سړی دی. که دې ته د پښتو ژبې د دريمې دورې د تحقيق پلار ووايو، مبالغه به نه وي.

زما په پوهه د القابو په ورکولو کې بايد له احتياطه کار واخيستل شي، خو زه په زغرده وايم، تر نن ورځې پورې دې د ښځنې په برخه کې د ټولو ليکوالانو او محققينو په سر کې ځای لري.

پخواني مشران ليکوالان او محققين مو د قدر وړ دي او په خپلو لږو امکاناتو يې د ځينو لومړنيو ښځنو بيسټ کېښود، خو سر محقق زلمی هيوادمل بيا د پر مختللي ميتود په رڼا کې داسې نوې نوې ښځنې او تحقيقات وکړه چې د خپل وخت نوې او لومړني کارونه دي.

د ساينس او تکنالوژي ننني انکشافات د نويو او پرمختللو ښځنو او تحقيقاتو برکت دی، ښځنه د ساينسي او اجتماعي علومو د ټولو برخو لپاره مهمه ده.

ځيني خلک تحقيق نه تخليقي کارونو ته زيات اهميت ورکوي، خو دوی په اصل او حقيقت کې له ښځنيزو اثارو څخه د هغو اثارو تعبير کوي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې لیکوال د کتاب پرپوخ د ځان لپاره (څېړونکی) لیکلی وی، خو دا کتاب به ژباړه او یا راټولونه وي.

ډېر لیکوالان دي د لیکوال، مولف او څېړونکي تر منځ توپیر نه شي کولای.

یوه ورځ د ننګرهار د دارالمعلین د یو استاد په کتاب مې ولیده، چې ژباړه او څېړنه یې پرې لیکلې وه او د پوهنتون د استادانو لقب (پوهیالی) یې د ځان لپاره لیکلی و. په حقیقت کې دې کتاب ژباړلی و.

رښتیا چې له داسې اثارو نه تخلیقي اثار بهتره دي. حقیقت دادی په یوه ژبه کې لیکوالان او شاعران ډېر وي، خو څېړونکي پکې د ګوتو په شمار وي، معنا دا چې هر څېړونکی د څېړنې د کمال تر څنګه لیکوال هم دی، خو هر لیکوال څېړونکی نه دی.

زما په نظر د څېړنې کار ډېر درونډ کار دی او څېړونکی باید د محترم استاد هیوادمل صاحب په شان ډېره لویه حوصله ولري.

د پوهنتونونو ډېر مشرانو استادان د څېړنې په نامه اثار لیکي، خو د څېړنې میتودولوژي د اصولو په نظر کې نیولو سره یوازې د څېړنې جولېز جوړښت مراعت کوي او د اثر په محتوا کې یې د څېړنې څرک نه ښکاري، چې مثالونه یې ډېر زیات دي.

د تحقیق په دنیا کې دوه ډوله محقیقین لرو، یو هغه محقیقن او څېړونکي دي، چې په تحقیق کې له دقته کار اخلي، په پښتونخوا کې لوی خوشحال پوه استاد دوست محمد کامل مومند او افغانستان کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشر استاد پوهاند عبدالحی حبیبي، پوهاند صاحب عبدالشکور رشاد او په ژوندیو کې سرمحقق زلمی هیوادمل یادولای شو.

بل ډول هغه محقیقین دی، چې په تحقیق کې له سرعته کار اخلي، چې په پښتونخوا کې همیش خلیل صاحب یادولای شو.

سرمحقق زلمي هیوادمل دمعاصرې نوې څېړنې په برخه کې د قدر وړ کارونه وکړه او د پوهاند ډاکټر محمد رحیم الهام خبره که د دې په څېړنېزو اثارو د ستاینې قصیدې ولیکل شي، هم د دې حق نه ادا کېږي.

د استاد د ادبي خدمتونو او هڅو که هر څومره ستاینه وکړم، کمه به وي او د دې پر ادبي هلو ځلو که د ډاکټريphd تیسیس ولیکل شي، نود دې حق به مو ادا کړی وي.

په منځنیو پیړیو کې ارسطو دومره شهرت گټلی و، چې اکثرې مناقشې به دده د نظریاتو په وسیله حل کیدې. د رنسانس تر دورې پورې د ارسطو نظریې د کاڼي د کرښې په شان گڼل کیدې. نامتو انگلیسي فیلسوف برتراندرسل لیکي: د ارسطو په عقیده د ښځو غاښونه د سړو تر غاښونو کم دي که څه هم ده دوه واره واده کړي وه، مگر ده هیڅکله زیارونه ایسته چې دغه دعوا د خپلو ښځو د غاښونو په گڼلو سره ثابته کړي.

هیوادمل صاحب په پټو سترگو هر څه نه منې او په تحقیق کې حقیقت ته د رسېدلو لپاره هر ډول ستونزې گالي او ډېر دقت کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد د څېړنې میتودولوژي د تیورۍ اهمیت تر عنوان لاندې د جامع الازهر استاد دوکتور احمد شلبي په حواله په دې مورد مفصلې خبرې کړې دي، چې زه یې لنډیز را اخلم: څېړونکی چې هر څه لولي، هغه باید په خلاصو سترګو ولولي، هغه نظریات او اراوې چې اسلافو وړاندې کړي، هغو ته کاملا تسلیم نه شي، په هغه کې غور وکړي.

زلمي هیوادمل چې د څېړنې میتودولوژي کې د لیکوالانو لپاره کومې لارښوونې کړې دي، اول یې پرځان عملي کړې دي.

د دې د تحقیق د کار طرز او طریقه د منطقي په سطحه د ستایلو وړ دی او د فارسي، اردو، هندي او داسې نورو ژبو د ښه محقیقینو په قطار کې یې یادولای شو.

څېړنپوهان په دې نظر دي، چې یو ښه محقق باید شکاک وي، هرې نظریې، هرې خبرې او هر سند ته باید د شک په سترګو وګوري، له ښه شکاک څخه یو ښه محقق جوړېدای شي، هیوادمل صاحب کې لوړه ځانګړنه شته.

ځینې وخت دی په نورو لیکوالانو انتقاد کوي، خو دې انتقاد نه یې خپل ځان هم نه دی ژغورلی او کله کله پر ځان هم نیوکه کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناشعوري، شعوري او تحت الشعوري شاعري

شعوري او ناشعوري شاعري په حقیقت کې د شعر لیکلو او شعر په خپله ذهن ته راتللو دوه توکي دي.

ناشعوري شاعري هغه ده چې د شاعر ذهن ته فکر او خیال ورشي او هغه د شعر په صنف کې لکه: غزل، قصیده، نظم او نورو کې ولیکي. د شاعر خوښه نه وي چې شعر ولیکي، بلکې د شعر خوښه وي، چې شاعر یې ولیکي.

شعوري شاعري هغه ده، چې کله یو شاعر او لیکوال هر وخت د شعر د لیکلو په فکر او خیال کې وي، فکر کوي، مضمون او موضوع لټوي او غواړي چې د شعر په یو چوکاټ کې شعر ولیکي. دغه ډول شاعري پکه وي او لیکوال ته یې شاعر نه بلکې نظم لیکونکی ویلای شو. مثالونه یې زموږ او ستاسې په ټولنه کې ډېر زیات شته، دوی فکر کوي چې شاعران دي خو په اصل کې دوی شعر نه پېژني.

سید رسول رسا د ناشعوري او شعوري شاعرۍ په اړه وایي: (کوم شعر چې د قوي شاعرانه تجربې، مشاهدې، جذبې او احساساتو ادبي اظهار وي او د شاعر له احساساتو او جذباتو د رالږزېدلي وریځو نه لکه د پشکال د باران خپله راڅڅېدلی وي، د شاعر شاعرانه تجربه دا مجبوره کړي، چې د الفاظو په شکل کې یې ښکاره کړي، د دې جذباتو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

احساساتو تجربه شوې مثال د هغه ماشوم دی، چې نوی پیدا او ډېر سپېڅلی وي دا به خامخا چغې او کرېږې وهي او خپل اظهار به کوي نو شاعر که په شعر کې د یو داسې تجربې اظهار کوي نو دې ته ناشعوري (راغلي) شاعري ویلای شو، دې خیال ته الهام وایي او شاعر یې په شعر ویلو او لیکلو مجبور کړی دی دا د شاعر مجازي اولاد دی او د شاعر نه زېږېدلی دی.

بل هغه خیال یا شعر دی، چې شاعر د ډېر غور او فکر کولو نه پس د نظم په لباس کې په لیکلو مجبور شوی وي، یانې خیال خپله د ښکاره کېدو لپاره بې قراره نه وي، شاعر په طبیعت زور اچوي او داسې اراده کوي چې طبیعت یې غواړي او که نه غواړي خامخا به شعرونه لیکي. نو داسې اشعار چې د احساساتو، عواطفو او خیالاتو تر تاثیر لاندې نه وي لیکل شوي، بلکې غواړي په ارادي ډول پورته توکي په خپل نظم کې راوړي، دې ته شعوري شاعري ویل کېږي.

ناشعوري ته شعر او شعوري ته نظم ویلی شو په ناشعوري شاعري کې کوښښ، غور او فکر کول په کار دي د الفاظو بدلول رابدلول هم ځینې وخت صورت نیسي.

په شعوري ډول که څوک کوښښ وکړي چې ښه شعر تولنې ته وړاندې کړي، امکان لري، خو کوښښ او فکر کول په کې بیا هم ضروري دی.

که چېرې لعل په نظر کې ونیسو، لعل که په زحمت سره جوړ شي، نو ښایست یې یو په دوه شي، ځکه چې لعل خو په تیګو کې بند رابند وي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو که صنعت ګر هر څومره په تیګې باندې کوښښ وکړي، د لعل ځای نه شي نیوی، زحمت یوازې لعل ته ښکلا ورکولای شي نه تیګې ته.

په ناشعوري شاعرۍ کې فکر کول او زحمت ویستل، ترڅو ښه شعر ولیکي، داسې مثال لري، لکه څوک چې د لعل په جوړولو کې زحمت وباسي او په شعوري شاعري کې فکر کول ترڅو ښه شعر جوړ کړي، داسې مثال لري لکه څوک چې د تیګو په جوړولو باندې زحمت وباسي او غواړي چې د لعل ښکلا په کې پیدا شي.

الطاف حسین حالي وایي: د اکثرو خلکو دا نظر دی کوم شعر چې د شاعر د ژبې یا قلم نه فوراً او په غیر ارادي ډول ووځي، ښه شعر وي، نسبتاً هغه شعر ته چې په ډېر دقت او فکر کولو لیکل شوی وي. اولنې ډول ته ناشعوري او دویم ته شعوري شاعري ویلی شو.

د روم مشهور شاعر (ورجیل) به سهار خپل شعرونه لیکل او بیا به یې پرې ټوله ورځ فکر کاوه او هغه به یې اصلاح کول او دا به یې ویل چې: (یږه خپل بدرنګ بچی دغه ډول په څټلو پاکوي او ښایسته کوي یې)

(ملټن) داسې نظر لري او وایي: نظم هم په ډېر زحمت او کوښښ لیکل کېږي او په هر نیم بیتي کې باید ډېر دقت وشي، ډېر ولوستل شي او د الفاظو بدلول رابدلول په کې وشي، د فارسي ژبې یو شاعر د شعر د جوړولو حالت داسې بیانوي:

برای پاک لفظي شبی بروز ارد

که مرغ و ماهی باشند خفته او بیدار

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه نظم چې د عامو په زړونو يې تاثير کړی دی، که هغه لنډ وي يا اوږد خو په تکليف او زحمت ليکل شوی وي، دا سې نه ده چې بې تکلفه ليکل شوی وي.

(ابن رشيق) وايي: شاعر چې شعر وليکلو په هغه باندې بيا بيا فکر کول او لوستل ضروري دی او څومره چې امکان لري په شعر کې ښکلا پيدا کول ضروري دی. بيا هم که په شعر کې ښکلا پيدا نه شوه، د هغې د الفاظو په بدلولو رابدلولو کې هيڅ فکر کول په کار نه دي، اکثره شاعران د شعر په نيم بيتو کې الفاظ بدلوي، رابدلوي چې په دې باندې د شعر خامي نه لرې کيږي.

په ناشعوري شاعري کې شعري تجربې ته ډېره اړتيا وي دغه شاعرانه تجربه شاعر دې ته مجبوروي، چې د الفاظو په شکل کې يې ښکاره کړي. ځکه چې د دغسې تجربې مثال د نوي ماشوم دی، دا به خامخا چغې وهي او خپل ځان به ښکاره کوي، دې ته د شاعر مجازي اولاد ويلی شو.

خوشحال خټک په دې هکله وايي:

زه د شعر په کار هيڅ نه يم خوشحال
ولې خداې مې کړ په غاړه دا مقال
رنګ زما د شعر هيڅ سره ساز نه دی
لکه سپی راپسې ګرځي په دنبال
که د شعر ويل هر څو د صفت وي
بيا به شعر کې پيدا شي انفعال

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا خبــــره بــــده نـــــه ده چـــــا ویلــــې
پــــه تحقیـــق چـــې شـــعر حـــیض دی درجـــال
پـــه جهـــان تـــر شـــاعریه بـــد څـــه نشـــته
خـــدای اختـــه مـــه کـــړه ســـړی پـــه دا جنجـــال
تفکـــر د شـــاعر بـــه لړمـــون شـــین کـــا
د غلـــیم دې پـــه نصـــیب شـــي دا اشـــغال
یـــو یـــې زړه لـــه واړه خلکـــو نـــه جـــدا شـــي
بـــل اختـــه وي دخپـــل فکـــر پـــه تکـــال
بـــل کـــه هـــر څـــو درګـــوهر بـــه یـــې پـــه شـــعر
عیـــب جـــویي او جاســـوســـي کـــا د افعـــال
هـــر شـــاعر یـــې پـــه ویلـــو ګوتمنـــدې کـــا
کـــه پـــه شـــعر کـــې تـــه مـــن یـــې دی مثقـــال
بـــل پـــه هســـې شـــان دروغ پـــه کـــې ویـــل شـــي
چـــې پـــه خپلـــه دروغـــژن شـــي دم در حـــال
د یـــار مـــخ د لالـــه ګـــل ســـره نســـبت کـــا
د لالـــه د یـــار لـــه مخـــه څـــه مثـــال
د معشـــوقې تـــورې ســـترګې غمـــزه ګـــرې
پـــه غـــزل کـــا لکـــه ســـترګې د غـــزال
خلک خوښ په خوب ویده وي دی بې خوبه
د پالنـــګ د پاســـه خـــوب وي پـــرې محـــال
پـــټ پـــه پټـــه وبلـــه اوړي تـــر صـــباحه
د ښـــه لفـــظ د ښـــه مضـــمون پـــه اتصـــال

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د شعر فکر ورشي په نمانځه کې
د اعوذ ذال بدل کاندي په دال
چې د شعر فکر ورشي په خواړه کې
سپيني وريژې په مزه شي ورته ګال
دا همه د خپلې پوهې نتيجه ده
چې شاعر له فکره نه وي فارغبال
فلاکت د شاعريه سره مل دی
که شاعر سړی لري جاه و جلال
سمرقند و بخارا څه هغه زه يم
چې جهان بخښم د کښلي مخ په خال
ما دا څو توکه چې وليدل د شعر
هې توبه د شاعريه له افعال
چې د شعر فکر ورشي په مجلس کې
نور عالم خندا هوس کا دی ملال
کشکې زه بې ژبې ګونګ وای شاعر نه وای
تر دا هسې ګويا يبه ښه وم لال
که رښتيا وايم چې غور مې پرې وکړ
شعر کار دی د ملوک يا د هزال
د ر ګوهر يا د لولۍ يا د بي بي دی
شه قماش يا د بادشاه يا د رزال
د دوزخ لمبې به کار په عاشق نه کا
چې يې تاو د دروني دی په دا دال

(c) ketabton.com: The Digital Library

دانايي علم و حکمت په کې زيا تېږي
څوک چې ښه وکا د شعر استعمال
د خبرو تنستې چې واو بدې شي
څوک اطلس او بې په شعر ځنې شال
کرامت دی يا اعجاز دی يا جادو دی
چې په شعر راپيدا شي له قوال
شعر کار د هر فاسق د فاجر نه دی
نه د هر يو وړ سترګي د کنګال
شعر کار يا د سالک يا د مالک دی
د عاشق دی د دردمن دی د ابدال
د هغه شاعر دانې وشه په ژبه
چې د شعر در دانې پلوري په مال
چې د شعر شاعريه مذکور وشو
څه خو غوږ باسه زما په حسب حال
قصيدې لرم غرا له هره بابه
په حکمت په نصيحت کې مالامال
په تعريف د دلبرانو غزلونه
په صفت د سترګو وروځو زلف و خال
رباعي ده که قطعه که مثنوي ده
همګي واړه ګوهر دي درو لال
په پارسي ژبه کې نور ترما بهتر دی
په پښتو ژبه مې مه غواړه مثال

(c) ketabton.com: The Digital Library

طبیعت مې عطايي نه د تحصيل دی
که خبر يم د املا په استعمال
يو ساعت به مې په درس شل مې په ښکار و
کله ښکار پرېښوم په کسب د کمال
د جهان تحصيل به کل واړه زما و
که اخته نه وای د ښکار په اشتغال
غابښ وتلی رېره سپينه لا تر اوسه
باز په لاس ګرزم په غرونو په جبال
بندوبست د پښتو شعر ما پيدا کړ
ګنه شعر د پښتو و غير سيال
نه يې وزن نه تقطيع نه يې عروض و
دوه مصرع يې د خفيف بحر دوه طال
د غزل نه يې مطلع نه يې مقطع وه
نه صفت نه يې تشبيه نه يې مثال
مګر زه يې چې ګويا په شاعری کړم
پښتانه يې پوهول ايزد تعال
په دا بندوبست به نور تر ما بهتر شي
پس له ما چه کا د شعر قيل و قال
نن زما خو يو خو دي برخوردار ښه
چې په دا هنر کې نه لري همال
ګلستان زما د نظم شګفته شو
پرې وهي شيدا بلبله پروبال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګلد ستې يې لور په لور په ملک خورې شوې
تر کابله تر کشمېره تر بنګال
هر مضمون ته چې د زړه توجه وکړم
طبيعت يې راکوي په استعجال
درست ديوان مې لکه باغ د علم ګنج دی
په کې هر رنګه ګلونه هر نهال
د ديوان مې که بيت بيت سره حساب کړې
تر ځلو ښت زره به تېر شي په سږ کال
په غزل په رباعي مې زړه مئين دی
چې مداح يم د دلبرو د جمال
په محشر به مينه وړمه د سنګدلو
که په دا درنښي تله د اعمال
زه مداح د هېچا نه يم بې د ښکلو
د نور چا په صفت نه لرم يو قال
پلار نيکه مې شهيدان وګورته تللي
پښت په پښت مې دا هنر دی ال په ال
که د جنګو د پرهارونو درته وايم
چې له درده مې په تن و لکه نال
يو پرهار به مې لا روغ په وجود نه و
بل پرهار به مې په تن و يا په ډال
دا همه زما د توري صدقه ده
پښتانه چې پرګني خوري سيور غال

(c) ketabton.com: The Digital Library

نـن بـه درسـت د هندوسـتان دولـت د دوی و
پښـتانه کـه کـم همـت نـه وای جهـال
يګانـه ځوانـان کـه زرمـا سـره وای
نـور زمـا و پـه پنجـاب بانـدې يرغـال
کـه هرڅـو يـې سـازومه نـه سـازېږي
پښـتانه دي د نـږو کـاڼو ديـوال
هـومره قـام هـومره عـالم سـردار يـې هسـې
سـرګردان ګـرزي پـه تېښـته دا منـوال
تـراويـا کلونـو تېـر شـو زمـا عمـر
زړه هغـه دی تـن پيـری کـړ پايمـال
خدايـه هـومره مهلـت ورکـړې پـه دنيـا کـې
چـې کـاږه کارونـه سـم کانـدي خوشـحال

(۵۱)

ځينې خلک د شاعر ناشعوري عمل ته د الهام لفظ استعمالوي، دا خبره ښه ښکاره واضحه ده چې د پيغمبر الهام حقيقت وي او هغه دا حقيقت خلکو ته د پېغام په ډول پوره پوره رسول غواړي. دې کې هغه د خپل ځان نه څه کمی او زياتی نه شي کولای. بلکې څنګه چې پرې يو ايت نازل شوی وي په هماغه ډول يې اولس ته وړاندې کوي. د دې برعکس د شاعر الهام او د ده ادبي حقيقتونه حقيقي نه وي. شاعرانه حقايق د شاعر په تصور کې حقيقي وي خو د ده ادبي اظهار ورته حقيقي رنګ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکوي او دې ته ادبي حقیقت وایو. یعنې د الهام پرځای چې د ناشعوري لفظ استعمال کړو ، ښه به وي.

په شعوري شاعري کې شاعر یا لیکوال هر وخت د شعر د لیکلو په فکر او خیال کې وي، فکر کوي، مضمون او موضوع لټوي. یو شاعر ګوتې خپلو ملګرو ته وویل: زه په نیمه ورځ کې څو شعرونه جوړوم، دا کار بل څوک نه شي کولای، په دوی کې یو ډېر هوښیار او پوهېده چې ښه شعر کوم دی او څنګه جوړېدای شي. خپل شاعري ملګري ته یې وویل: دا چې ته په دومره لږ وخت کې ډېر شعرونه لیکې. دا شعرونه نه بلکې نظمونه دي او په ډېر لږ وخت کې ماهیت، اصلیت او حقیقت د لاسه ورکوي.

د بېلګې په ډول لاندې نظم وګورئ چې په شعوري ډول لیکل شوی دی.

راغلې یم

اشنا دا ستا لیدو ته یو ځل بیا راغلې یم
په ډېرو امیدونو زه په غلا راغلې یم
د دې لپاره یاره چې احوال درځنې پوښتم
له ډاره په لړزه دا ستا تر خوا راغلې یم
په مینه کې جفا کله ښه ښکاري ای ملګرو !
دیدن ته مې د یار نن په موسکا راغلې یم

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورتني نظم ته هېڅکله شعر نه شو ويلای، که چېرې نظم ته شعر وايو، په حقيقت کې مو ږ شعر نه پېژنو. که چېرې په شعر کې شعريت (د شعر بنسټيزې اجزاوې) موجودې نه وي، دې ته نظم وايو، لکه پورتنی نظم يې ښه مثال دی، دا سې ډېر نظم ليکونکي شته چې ځانته شاعر وايي.

که چېرې د يو شاعر ذهن ته په ناشعوري يا الهامي ډول د فکر، خيال او احساساتو نه ډکه مفکوره په غېر ارادي ډول په شعر کې راشي او هغه يې وليکي، د شاعر خوښه نه وي چې شعر وليکي، بلکې د شعر خوښه وي چې شاعر يې وليکي، دې ته ناشعوري شعر وايي.

حميد مومند وايي:

ما چې وپيل دا زر په باريکي
غورږو ورکړه يو له بل مبارکي
شعر نه دی دا خوناب د زخمي زړه دی
يا وتلی وروستی دم له خولې د مړه دی
يا نغمه د نيم بسمل مرغه د خولې ده
يا مجنون ته معما ښکلې ليلی ده
يا د وينو اباسين وهلی موج دی
يا له ښاره د حيرت وتلی فوج دی
څو وهي د فکر ژامې باندې شخوند
زيا توي زما خبرې هومره خوند
نه دې کار د هر نااهل بوالهوس

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې قدم ږدي د دې ناوې پر جوس
که يې څوک له مخه پورته کا پلو
د ښايست مخې يې نسته هېڅ پلو
دا ګوهر له نازکيه پېيه نه شي
ازمېيلی دوباره ازمويه نه شي

دلته حميد مومند د هنري شعر چې شعريت په کې وي، ښکاره کوي او شعر په پېيلو ښکلو الفاظو تعريفوي او څرګند وي.

حميد د شعر او نظم فرق کوي او هر ناظم ته حق نه ورکوي چې د هنر د ناوې په ښکلي جرس کې قدم کېږدي.

د حميد هنري استعداد هغه وخت ښه ښکاره کېږي، چې سړی د ده د هنر استعمال په مختلفو اړخونو کې وګوري. پورتني شعر ته ناشعوري (راغلی) شعر ويلی شو. (**۵۳**)

وراثت او محيط (چاپېريال) د شخصيت په تشکيل او همدا رنګه د انسانانو حتی د ټولو ژونديو موجوداتو په ټولو چارو کې جوړونکی رول لري.

له وراثت څخه موخه او منظور ټول هغه رواني او بدني مشخصات دي چې د نسل د توليد له لارې له مور او پلار (والدينو) څخه بچيانو ته لېږدول کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وراثت تاثیرات په بدني مشخصاتو د انسان قد ، قواره، د سترګو رنګ، جسماني قوت او د بدن د اعضاوو د ځينو نورو برخو ورته والی دی، چې دغه ورته والی ځينې وخت والدينو نه انتقال مومي.

خو د وراثت تاثيرات په رواني مشخصاتو د انسان، زکاوت، استعداد ، علم، پوهه، قهر ، غوسه، خوشحالي، خفګان او ځينې وخت شاعري او ليکوالي هم والدينو نه انتقال موندی شي. (**۵۴**)

دا هم امکان لري، چې ځينې وخت شاعري يا ليکوالي په وراثت کې انسان ته پاتې شي او د يو ليکوال په روحياتو او نفسياتو کې د شاعرۍ استعداد او زکاوت پروت وي، چې د کورنۍ نه ورته پاتې وي.

په پښتو ادبياتو کې داسې ډېرې مثالونه موجود دي، د خوشحال خان په ادبي مکتب کې د هغه ډېری لارويان د هغې د کورنۍ زامن او لمسيان دي، چې د منځنۍ دورې پورې اړه لري.

په لرغوني دورې کې يې مثال شيخ اسماعيل دی، چې د بيټ نيکه زوی و او په معاصره (اوسنۍ) دورې کې يې ډېر مثالونه شته خو د بېلګې په ډول د شمس الدين مجروح زوی بهاوالدين مجروح يې ښه مثال ښودلی شو. مونږ نفسياتي او روحياتي کره کتنه لرو ، دغه کره کتنه ډېره لرغونتيا نه لري او د نوي عصر زېږنده ده.

د دې کره کتنې بنسټ (فرويډ) ايښی دی، په دې کره کتنه کې، کره کتونکي هڅه کوي، چې په ادبي اثر کې د ليکوال تحت الشعور مطالعه کړي او هغه ټول روحي او نفسياتي عوامل ځانته معلوم کړي چې د ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي اثر د رامنځ ته کېدو سبب ګرځېدلی وي، دغه کره کتنه ژورې مطالعې ته اړتيا لري.

دا چې په ارثي خصوصياتو کې د انسان زکاوت، استعداد او پوهه انتقال موندی شي، نو شاعري او ليکوالي هم د يو انسان په زکاوت او استعداد پورې اړه لري او انتقال موندی شي، که چېرې يو شاعر يا ليکوال ته شاعري يا ليکوالي ارثاً پاتې شي، دې ته تحت الشعوري شاعري ويلی شو چې مثالونه يې پورته ذکر شو.

دا چې ليکوالي يا شاعري ځينې وخت په وراثت کې انتقالېږي او مثالونه يې پورته ذکر شول غواړم په درېيو ادبي دورو کې داسې مثالونه تاسې(لوستونکيو) ته وړاندې کړم، چې د دوی شعرونه هم يو اندازه يو د بل سره نږدې والی ولري.

د بيبۍ نيکه مناجات:

لويه خدايه، لويه خدايه
ستا په مينه په هر ځايه
غرولاړ دی درناوې کې
تول ژوې په زارې کې
دلته دې د غرو لمنې
زمونږ کېږدۍ دې په کې پلنې
دا وګړي دې بر کړې خدايه
لويه خدايه، لويه خدايه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلتــه لــړ زمـــوږ اور بـــل دی
و وړ کـورګی دی ووړ بورجـل دی
مینـه سـتا کې مـوږ میشـته یـو
بـل د چـا پــه ملــه تلــه نــه یـو
هسـک او مځکـه نغښـته ستا ده
د مـــــړو وده لــــــه تـــــا ده
دا پالنـــه ســـتا ده خدایـــه
لویـــه خدایـــه، لویـــه خدایـــه

(۵۵)

مناجات پټې جرګې او د راز خبرو ته ویل کېږي او الله تعالی ته د بنده عاجزي، خواري او احتیاج وړاندې کول دي او د الله تعالی څخه د خپلو اړتیاوو د پوره کولو غوښتنه، بلنه، دعا او زاري کولو ته وایي لنډه دا چې پـورتنی شعر مـذهبي رنـګ لـري اوس د بیـټ نیکـه د زوی شیخ اسماعیل شعر ګورو:

اسماعیل پاړکی:

ښـتــه وکـــړه لـــه ابلیســـه
چې ابلیس لعین ښکاره شي
هلتـــه ورکـــه پلوشـــه شـــي
ټـول نـړی تـوره تیـاره شـي
سـړی وران سـي لـه ابلیسـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غــوځ د پــس پــه کتــاره ســي
کــه هــر چــا ابلــیس خــرڅ کــړ
نـــويي هلـــه ننـــداره ســـي
کــه ســړی ابلــیس تــه پــړ ســو
نــو پــر کــور د ویــر نــاره شــي

(۵۲)

پورتنی شعر په لرغونې دورې کې د بیټ نیکه د زوی شیخ اسماعیل شعر دی، د دواړو شعرونو ته چې موږ وګورو ، له ورایه معلومېږي چې مذهبي رنګ لري. شیخ اسماعیل ته شاعري له خپلې کورنۍ نه ارثاً پاتې وه او د پلار او زوی د شعرونو ځانګړنې یو اندازه یو له بل سره ورته والی لري، چې دې ته تحت الشعوري شاعري ویلای شو.

په منځنۍ دورې کې که د خوشحال خان ادبي مکتب باندې یو نظر وکړو ، دې د ژوند په هره برخه کې شاعري کړې ده. خو د ننګ او نارینتوب په باب یې ډېر شعرونه ویلي دي. وايي:

د افغـــان پـــه ننـــګ مـــې وتړلـــه تـــوره
ننګیـالی د زمـانې خوشـحال ختـک یـم
په خپـل نـام و ننګ چې راشم لېونی شم
خبـردار کلـه پـه سـود و زیـان دلـک یـم
چې نیـولی مـې دا هـوډ د ننـګ و نـام دی
کــه لـــه خپلــه هـــوډه واوړم کنیـــزک یـــم

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشرف خان هجري وايي:

تخت و تاج ته به سر کوز د همت نه کا
چې په داد د دهر پوه ازاد مرد دی

په منځنۍ دورې کې د خوشحال خان او د کورنۍ شاعري يې يو اندازه ورته والی لري. دا چې کورنۍ ته يې شاعري په تحت الشعوري ډول پاتې وه، د شعر ورته والی يې هم په همدې ډول يو څه يو شان دی، د خوشحال په شاعرۍ کې عشقي برخه ډېره لېدل کېږي، خو په کورنۍ کې يې هم د (اشرف خان هجري، عبدالقادر، صدرخان، سکندر خان، حليمه خټکه) په شعرونو کې دغه برخه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناول او رومان توپیر او تړاو

په اجتماعي علوموکې ځینې توکي ټولنملی، جامع او مانع پېژندنه نه لري، لکه: شعر او داسې نور توکي.

د هرې ټولنې د ښکلا ارزښتونه، ښه او بدو معیار ټاکنه او داسې نور مسایل سره فرق کوي، نو ځکه د شعر لپاره یو تعریف چې د ټولو خلکو لپاره د منلو وړ وي نه لرو.

ناول او رومان هم لکه د ادب د نورو منظومو او منثورو ډولونو په څېر کومه ځانګړې، ټاکلې،کوټلې او د ټولو له خوا منلې پېژندنه نه لري.

ادبپوهانو یې بېلابېلو ځانګړنو ته په کتنې او پاملرنې یو لړ توضیحي او تشریحي پېژندنې وړاندې کړې دي، چې مشترک ټکي پکې ډېر دي.

ناول هغه نثري کیسې یا داستان ته وایي، چې له لنډې کیسې څخه لوی او د رومان څخه لنډه وي یا ناول هغه نثري کیسه ده، چې کله فرضي او کله حقیقي پیېښه پکې ښودل شوې وي، چې د رښتیا ګومان پرې کېږي.

رومان هغه کیسې ته وایي، چې له ناول څخه اوږده وي او د ژوند ډېرې اوبېلابېلې خواوې پکې ښکاره شوي وي او د پیېښو د یوې سترې لړۍ پتصویر په ادبي کالب کې ځایوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناول ننني پیشرفته ژانر قدامت په بل شکل ډېر پخوانی دی. په قران کریم او نورو اسماني کتابونو کې د الهي ارشاداتو ډېره برخه د کیسو په بڼه راغلې دي.

د حضرت نوح (ع)، حضرت ابراهیم (ع)، حضرت عیسی (ع) او نورو پیغمبرانو حال د پند او عبرت لپاره د کیسو په ډول بیان شوی دی.

لکه څنګه چې د لیک او ژبې پیدا ېښت د حضرت ادم (ع) نه پیل کېږي، دغه ډول د کیسې پیدا ېښت هم د ادم (ع) او یا د دې څخه هم پخوانی تاریخ لري.

د لرغون پېژندونکیو د تحقیق پر اساس د لیک تاریخچه د میلاد څخه پنځه زره کاله له مخې پیل شوې ده.

په دې لړ کې لومړنۍ لیکل شوې کیسې د میلاده دوه زره کاله پخوا په مصر کې د ونو پر پوستکو لیکل شوي دي او تر لاسه شوي دي.

دا کیسې د مصر د خوفو کورنۍ په پاچاهانو یا واکمنانو کې دریېم پاچا ته د هغه زامنو ویلي دي. دا هماغه پاچا و، چې د مصر مشهور احرامونه یې په غوښتنه جوړ شوي دي، چې د نړۍ له مشهورو عجایبو ځینې دي.

له دې وروسته ډېرې ډېرې پخوانۍ کیسې د یوناني ژبې د ایسپ فیبلز په نامه مشهورې دي، چې پښتانه ورته د لقمان حکیم کیسې وایي. د دغو کیسو مجموعه د میلاد څخه دمخه په دویمه پیړۍ کې بیبریس

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکلې وې، د دغو کیسو پښتو ژباړه میجر راورټي د ایسپ الحکیم په نامه ژباړلې دي.

په هند کې د پخواني مذهبي کتاب ریګویدا یوه برخه (برهمن اپیشد) یې ډېرې کیسې لري. په سانسکریټ ژبې کې کلیله او دمنه هم د یادولو وړ ده.

په فارسي ژبه کې د فردوسي شاهنامه او په پښتو کې ادم خان او درخانۍ، دلی او شهی، یوسف خان او شیربانو او نورې ډېرې ملي ولسي کیسې د یادولو وړ دي.

دغو پورتنیو مواردو او موضوعاتو د هنري نثر لپاره لار هواره کړه او د وخت په تېریدلو د نمونې په ډول ناول او رومان هم پیدا شو.

د ناول لیکنې پیلامه په ۱۷ـ ۱۸ میلادي پېړۍ کې پیل شوې ده. ځینې وایي په اروپا کې پیل شوې ده او بیا ځینې وایې ایټالیا کې پیل شوې ده.

خو د ډېرو پوهانو پر اند ناول اصلاً د ایټالوي ژبې د novella څخه اخیستل شوې ده، چې تحت الفظي معنا یې نوې خبره ده.

د ایټالیا د لسو ګرځندویانو لس بېلابېلې کیسې بوکاچیو د ډیکامیرن په نامه خپرې کړې، په لومړیو کې دغه کیسو ته یې د ناولا نوم ورکړی و، وروسته چې په انګریزي ادب کې د دې پر پیروۍ کیسې ولیکل شوې هغه ته یې د ناول نوم ورکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په انګریزي ادب کې لومړی ناول پامیلا په نوم سمویل چرډسن لیکلی دی. بیا په المان کې لوس شاعر هاینه ورته وده ورکړه.

په ۱۹ پیړۍ کې فرانسې ډېر ښه ښه ناول لیکونکي درلودل او بیا روسې کې تولستوی او ماکسیم ګورکي اثار د یادولو وړ دي.

په فارسي ژبې کې لومړني ناول او رومان لیکونکي، لکه: محمد باقر، ناظم حکمت او داسې نور دي.

اردو ژبې ته هم ناول لیکنه د انګریزي ادبیاتو څخه راغلې دی او لومړنی ناول نذیر احمد په اردو ژبې د مرات العروس په نامه لیکلی دی او د دې ژبې نور ناول لیکونکي لکه: عبدالحلیم شرر، منشي پریم چند او داسې نور لیکوالان دي.

د رومان تاریخي شالید له ناوله پخوانی دی. حبیب الله رفیع صاحب په کتابونو او دریابونو اثر کې وایي: (د ناول پیدا ایښت له رومانه وروسته دی او د رومان پیدا ایښت پخوانی دی.)

اروپایانو په دولسمې او دیارلسمې پېړۍ کې هغو کیسو ته رومان ویلې چې په کومه روماني (فرانسوي، ایټالوي، پرتګالي او داسې نورو)ژبو ویل کېدې.

ډېرو ادب څېړونکیو لومړنی رومان د پیکارسیک روایتونه بللي دي، چې په شپاړلسمې پېړۍ کې په هسپانیه کې دود او مروج وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا وروسته په اولسمې پېړۍ کې په انګلستان کې the character په نامه منځ ته راغی، چې د بېلابېلو اشخاصو کرکټرونه او نور حالت پکې راتله.

د انواع ادبي لیکوال سیروس شمیسا وايي: (په ۱۹ پیړۍ کې رومان د ټولو حماسي اثارو په سرکې ودرید او ډېر پرمختګ یې وکړ.)

په ۲۰ پیړۍ کې رومانونو ډېر پرمختګ وکړ او د اروپا او امریکا په سلو کې ۹۰ رومانونه او ۱۰ نور اثار دي.

په ټولې نړۍ کې روسي رومانونو ډېر ارزښت تر لاسه کړ او د ټولې نړۍ له رومانونو یې ارزښت ډېر دی.

په فارسي ژبې کې لومړنی ناول ناظم حکمت د فرانسوي ژبې نه ژباړلی دی او لومړنی رومان د (شمس وطغرا)په نو محمد باقر میرزا لیکلی دی.

د نړۍ مشهور ناول لیکونکي ډېر دي، چې د یو څو تنو نومونه دادي: چارلز ډیکنز، ډي ایچ لارنس، چین استن، ایچ جې ولز او داسې نور دي.

په انګلستاني، فرانسوي، امریکایي، الماني، ایټالوي او روسي ژبې کې ښه ښه رومان لیکونکي تیر شوي دي او د دې ټولو ملکونو نه د پنځو تنو نومونه د رومان نومونه یې وړاندې کوم:

۱.تولستوی (جنګ او سوله).

۲.بالزاک (باباګوریو).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.چارلز دیکنز (دیوید کاپرفیلډ).

۴.استاندال (سور او تور).

۵.هنري فیلډنګ (ټام جونز).

لکه څرنګه چې د شعر لپاره اساسي توکي تخیل، احساسات، عاطفه، وزن او اهنګ او داسي نور فرعي توکي دي، چې د دغو توکو پر اساس شعر له نظم نه بېلولای شو. (۵۷)

دغه شان ناول او رومان هم اساسي توکي لري، چې د دغو توکو په درلودلو سره ښه ناول او رومان پېژندلای شو.

کیسه، پلاټ، کرکټرونه، مکالمې، منظر لیکنه، ژبه، پیغام او داسې نور د ناول توکي دي.

کیسه، پلاټ، کرکټرونه، تلوسه، منظر کښنه، پیلامه او پایله، په کیسو کې کیسې او داسې نور د رومان توکي دي. (۵۸)

د ناول او رومان تړاو: د ناول او رومان تر منځ تړاو په اصلي توکو کې ښودلای شو، د مثال په ډول په دواړو ژانرونو کې کیسه، پلاټ، کرکټرونه، مکالمې، تلوسه، منظرلیکنه او داسې نور توکي شریک شته دي، چې د یو ښه ناول او رومان لپاره اړین دي، خو سره له دې چې تړاو یې په دغو توکو کې دی، توپیر یې هم په دغو توکو کې دی.

د ناول او رومان توپیر: د ناول او رومان توپیر په لاندې ډول دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱.رومان له ناوله پخوانی ژانر دی، چې رومان په ۱۲ ـ ۱۳ م پیړۍ د رنسانس په دوره کې پیدا شوی دی، خو ناول نوی ژانر دی، چې په ۱۸ ـ ۱۹ پیړۍ کې پیدا شوی دی.

۲.د رومان کیسه لویه وي، او د امکان تر حده چې په څو توکونو کې ولیکل شي او ناول په یو ټوک کې لیکل کېږي، خوځینې رومانونه په یو ټوک کې هم شته، لکه: د هوګو بېنوایان.

۳.د ناول په نسبت د رومان کیسه ستره او په زړه پورې وي، ان د یوې پیړۍ مسایل هم پکې راځي. په ډېره پراخه پیمانه کرکټرونه او په کیسو کې کیسې پکې وي او د رومان په مقصد او پیغام په اسانۍ څوک نشي پوهیدای.

۴.رومان لیکونکي په نړۍ کې کم او ناول لیکونکي زیات دي.

۵.د رومان لیکل د ناول په نسبت ستونزمن کار دی.

۶.په ناول کې لوستونکی د پیل او پای نقطې ښه احساسولای شي، خو په رومان کې ستونزمن کار دی.

۷.په رومان کې ځینې وخت خیالي موضوعات ډېر وي، چې د ژوند سره اړخ نه لګوي، خو د ناول موضوعات حقیقت ته نږدې وي، له همدې امله د رومان نه د ناول ویونکي ډېر دي.

۸.په رومان کې ټول اصلي توکي په پراخه پیمانه راوړل کېږي، خو په ناول کې د رومان په نسبت لنډې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې هیومانیزم

د استاد ګل پاچا الفت پـه شعرونو کې هیومـانېزم د ګُل او انسـان دوستي د یوې څانګې یا جز په ډول تر سترګو کېږي.

هومانېزم (Humanism) لاتیني کلمه ده او معنا یې انسان پالنه، د بشر د اصالت مذهب ته وایي.

(هومانېزم د شرقي او غربي فلاسفه وو لـه نظره) لیکـوال د (محمـد رضـا جعفـري) پـه حوالـه لیکـي: (هومـان: انسـان دوسـت، د همنـوعې دوســت، بشــر دوســت تــه وایــي. هومــاني: انســانیت، مــروت، شفقت، انساني صفاتو ته وایي. هومانان: انسان دوستان، بشر دوستان او خیر خواهانو ته وایي.) (**۵۹**)

د استاد ګل پاچا الفت د شعرونو یوه برخه هیومانیستي مسایل پـه هنـري ډول وړانـدې کـوي، دده پـه شـعرونو کـې د انسـان دوسـتي، بشـر دوستي، انسانیت، مروت، شفقت، خیر خواهي، همدردي، مساوات، عدالت، اتفاق، د انسانانو حقوق او داسې نور ډېر هغـه مسـایل، چې د انسان د ژونـد د پېشـرفت پـورې اړونـد دي، پخپلـو منظومـو او منثـورو لیکنو کې ذکر کړي دي.

د هیومانېزم اصطلاح پـه پښـتو ژبـه کې د انسـان دوسـتۍ، انسـان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پالنه او د انساني اصالت مکتب له کلماتو سره په معادلت کې کاروي، يا هيومانېزم هغه فلسفه ده، چې انسان ته د خپلو تاملاتو په مرکز کې ځای ورکوي او د ټولو شيانو محور يې ګرځوي او د انساني اصالت، ودې او غوړېدو ښه مناسب شرايط برابروي.

د هيومانېزم اصطلاح د لومړي ځل لپاره په روم کې (Homo) په معنا استعماله شوه، چې د انسانيت معنا ورکوي. (۲۰)

د انسان له پيدا ايښت سره د انسان دوستۍ مفکوره موجوده وه او دغه فلسفي نظر بايد د نړۍ له هر انسان سره وي، چې د استاد الفت د شعري کلياتو زياته برخه هيومانيستي شعرونه او فکرونه لري.

دغه (هيومانيستي) اصطلاح د بشر دوستۍ او انسان دوستۍ لپاره کارول کېږي، هيومانېزم په څوارلسمو او پينځلسمو پېړيو کې د اروپا په ايټاليا هېواد کې منځته راغلی دی، چې يوازينۍ موخه يې د لرغوني ادب څېړنه وه، هومانست هغه څوک دی، چې د بشري پوهنو په اړه څېړنې کوي، پر هيومانېزم پوهه او له هغې څخه په انساني ټولنو کې له هغې څخه ګټوره استفاده کول او کارول په تېره بيا په انساني ټولنه کې د نېکو او حسنه اړيکو کې ترې کار اخيستل ډېر مهم او ضروري کار دی او د انسان لپاره ډېر اهميت لري.

د اسلام مقدس دين د انسان بشري کرامت ته په ډېر لوړ ارزښت قايل شوی دی، يعنې انساني کرامت او مقام ته په دومره زياته اندازه قايل شوی، چې حتا هغې وړې نطفې ته هم د قدر او درنښت په سترګه ګوري او د هغې سقط (زيانول) هم د جنايت په نوم پېژني او په اسلامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

شریعت کې په دې اړه ځانګړي احکام موجود دي، چې د ژوند له پیل څخه تر مرګه او له مرګ څخه وروسته هم د درنښت او قدر وړ ګڼل شوی دی، انسان په مخلوقاتو کې اشرف ګڼل شوی او له عالي موجوداتو څخه شمېرل کېږي، دی له نورو ژویو څخه ځانګړنه لري، چې په ټولو موجوداتو کې دده غوره والی په عقل، خبرو، بیان او ارادې کې پروت دی او تر ټولو مهمه دا ده، چې خیر رسوونکی دی. (۲۱)

لنډه دا چې د اسلام دین، چې د انسانیت، بشر دوستۍ، مرستې او همدردۍ دین دی، چې پر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د الله تعالی له خوا نازل شوی دی، دا هغه مکتب دی، چې په کې شامل ټول عناصر لکه اخلاق، سیاست، اقتصاد، تشکیلات، فلسفي عقاید او افکار، یو له بله سره تړلي او همغږي دي، چې په ټولو کې یې وینه بهېږي او په یوه روح ژوندي دي.

اسلام د انسانیت، عدالت، کرامت او برابرۍ تعبیر دی، اسلام غواړي چې سپېڅلي هیومانیستي قوانین او احکام د انسانانو د عزت او ابرو د ساتنې لپاره برابروي او د خلکو عزت، آبرو، برابري، مساوات، ورورې، مرسته او همدردي ساتي.

په اسلام کې د هیومانېزم فلسفي تاریخ له ټولې نړۍ لرغونی دی او استاد ګل پاچا الفت له دیني علم برخمن او همدا رنګه زده کړې یې په مدرسو او جماعتونو کې پیل کړې وې، چې د زده کړو پیل یې دیني درسونه و، نو ځکه یې د محتوا، منځپانګې او معنا له مخې شعرونه هیومانیستي مفکورې ډېرې لري. د غه هیومانیستي مفکورې فلسفه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

یونان او داسې نورو هغو ملکونو چې ډېر لرغونی تاریخ لري، منځته راغی، د اروپا د رنسانس په دورې کې غښتلې شوه او ادبیاتو ته یې مخه کړه، هیومانستانو ددې نړۍ پر خوشحاله ژوند د پوهې تر سیوري لاندې او سېدو باندې باور درلود، دغه فکري ډول د منځنیو پېړیو له فکري ډول سره ډېر توپیر لري. (۲۲)

استاد ګل پاچا الفت شعري کلیات د هیومانیستي شعرونو ډېرې بېلګې لري، چې د نمونې په ډول لاندې مثالونه راوړم:

ګوره په سپین مخ باندې تورې زلفې
توره شپه ځنګه مهرویان راولي
په ښکلو مینه د هر چا راځي
خواران زما مینه په ځان راولي
د غریبانو او بېوزلو دوستي
سرې په خیر او په احسان راولي
زړونه باغ باغ شي د دوستۍ په هوا
دښمني زړونو ته خزان راولي
دوستي د جنګ او جګړو مخه نیسي
صلح و سلام امن و امان راولي
یو دوست د بل دوست د خوښۍ لپاره
خواري زحمت تکلیف په ځان راولي
د تور و سپین او سره دوستۍ خاطر ته
هیڅ مخ سرې شونډې تور چشمان راولي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ستر ګو کور کې سپین او تور چې ګوري
درته د ګډ ژوند شاهدان راولي
(۲۳)

له انسان سره مینه او محبت، ښه اخلاق او کړه وړه، انسان ته د انسان او خپل ځان په نظر کتل او انسانیت ته احترام درلودل، د هیومانیستي فلسفې برخې جوړوي، چې د استاد (الفت) په پورته راغلي شعر کې څرګند شوي دي.

د استاد یوه څلوریزه ده:

عقاید که مذهبي که سیاسي وي
چې اساس یې محبت بشر دوستي و
په هر ابزم کې چې وي تړې به زار بزم
په دې شرط چې تش نوم نه وي حقیقي وي
(۲۴)

د هیومانیزم فلسفه په اسلام کې له ټولو ادیانو مخکینی تاریخ لري او باید دغه هیومانیستي فلسفه د غیر اسلامي ملکونو نه په اسلامي ملکونو کې ډېر د اهمیت وړ او پاملرنه ورته وشي، چې متاسفانه غیر اسلامي ملکونه له اسلامي ملکونو نه دغې هیومانیستي مفکورې ته ډېر پام کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

۱.هاشمي، سيد اصغر، د استاد الفت د شعرونو منځپانګيزه او جوليزه څېړنه، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۴ل کال.

۲. الفت، ګل پاچا، محمد اسماعيل يون په زيار، د استاد الفت نثري کليات (لومړی ټوک)، يون کلتوري يون خپرندويه ټولنه، کابل، ۱۳۸۷ ل کال.

۳.هاشمي، سيد اصغر، غني خان فلسفي شاعر، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ل کال.

۴. عبدالغني خان، غني،کليات، د قومونو او قبايلو وزارت، کابل، ۱۳۶۴ل کال.

۵. ببلا ببل، پښتو – پښتو تشريحي قاموس (دويم ټوک)، ميهن خپرندويه ټولنه، پېښور، ۲۰۱۲م کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶.همدا اثر.

۷. شینواری، سر محقق دوست محمد ، د ادب د تیوری اساسونه (دویم چاپ)، یارخپرندویه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۳) ل کال.

۸.د استاد الفت شعري کلیات.

۹.همدا اثر.

۱۰.همدا اثر.

۱۱.لېوال، عبدالغفور، د استاد الفت یا ، د استاد الفت فلسفه ،میتودیک خپرندوی، کابل.

۱۲.د استاد الفت شعري کلیات.

۱۳.همدا اثر.

۱۴.همدا اثر.

۱۵.همدا اثر.

۱۶. همدا اثر

۱۷.همدا اثر.

۱۸. الفت، ګل پاچا ، ادبي بحثونه، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۸۷ل کال.

۱۹. روهي، سرمحقق محمد صدیق د الفت، ادبي بحثونه، د الفت یاد ، د قومونو او قبایلو وزارت، کابل، ۱۳۶۱ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰. ببلا ببل، پيدا ګوژي يا د روزنې فن، کندن انټرنيشنل خپرندوی، پېښور، ۱۳۸۴ل کال.

۲۱.د استاد الفت شعري کليات.

۲۲.همدا اثر.

۲۳.همدا اثر.

۲۴.همدا اثر.

۲۵. کريمي، دوکتوريوسف، روانشناسی اجتماعی، نشرارسباران، ايران،۱۳۸۵ل کال.

۲۶.د استاد الفت شعري کليات.

۲۷.همدا اثر.

۲۸.همدا اثر.

۲۹.همدا اثر.

۳۰. همدا اثر

۳۱. ببلا ببل، د ښوونکو تربيوي سمينار، خپرندوی د سوېلن کمپټه پېښور،۱۳۸۴ل کال.

۳۲. ببلا ببل، د ښوونکو تربيوي سمينار، خپرندوی د سوېلن کمپټه، پېښور، ۱۳۸۴ کال.

۳۳. ايوبي، محمد نادرفلسفه، صحاف نشراتي خپرندويه ټولنه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېښور، ۱۳۸۸ ل کال.

۳۴.د استاد الفت شعري کليات.

۳۵.همدا اثر.

۳۶. لېوال، عبدالغفور، د استاد الفت ياد، د استاد الفت فلسفه، ميتوديک خپرندوی، کابل.

۳۷.د استاد الفت شعري کليات.

۳۸.همدا اثر.

۳۹.همدا اثر.

۴۰. باچا خان، عبدالغفار خان، زما ژوند جد و جهد (دويم چاپ)، د افغانستان د کلتوري ودې ټولنه خپرندوی، پېښور،۱۳۸۷) ل کال.

۴۱.د استاد الفت شعري کليات.

۴۲.هېوادمل، سرمحقق زلمی، ننګيالی دزمانې،د افغانستان کلتورې ودې ټولنه، جرمني،۱۳۸۱ل کال.

۴۳.رسا ،سيدرسول، ارمغان خوشحال، پېښور،۱۹۲۴ل کال.

۴۴.روهي، سرمحقق محمدصديق، د څېړنې لارښود.

۴۵. روهي، څېرندوی محمد صديق، شعر پېژندنه، ميهن خپرندويه ټولنه، پېښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۶.هاشمي، سيد اصغر، شعرپوهنه، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۲ل کال.

۴۷. هاشمي، سيد محي الدين، ادبپوهنه، اريک خپرندويه ټولنه، کابل، ۱۳۸۷ل کال.

۴۸. هاشمي، سيد اصغر، پښتوژبې ادبي سرلاري، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال.

۴۹.هاشمي، سيد اصغر، د پښتو نظم تاريخ، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۳ل کال.

۵۰.هيوادمل، سرمحقق زلمی، متن څېړنې ميتودولوژي.

۵۱زيور، پوهاند زيورالدين، د پښتو ادبياتو تاريخ منځنۍ دوره، مومند خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۸۹ل کال.

۵۲. ترتيب، رحماني، شفيق الله، نرګسي وږمې، ۱۳۹۱ل کال.

۵۳.حبيبي، پوهاند عبدالحی، د پښتو ادب لنډ تاريخ، علامه رشاد خپرندويه ټولنه، کندهار، ۱۳۸۷ل کال.

۵۴.سالمي، محمد عالم، د عمومي ارواپوهنې ارونه، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال آباد، ۱۳۹۱ل کال.

۵۵. زيور، پوهاند زيورالدين، د پښتو ادبياتو تاريخ لرغونې دوره، مومند خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۸۹ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۶.هېوادمل، سرمحقق زلمی، د پښتو ادبیاتو تاریخ لرغوني او منځنۍ دروه، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، **۱۳۷۹** ل کال.

۵۷.هاشمي، سرمحقق سید محی الدین، نثري ادب ډولونه، وحدت خپرندویه ټولنه، ننګرهار.

۵۸. هاشمي، سید اصغر، ادبي ژانرونو لنډه پېژندنه، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال آباد، **۱۳۹۲**لمریز.

۵۹.روهي، سر محقق محمدصدیق، د پښتو ادبیاتو تاریخ، دانش، پېښور،**۱۳۸۴** ل کال.

۶۰.همدا اثر.

۶۱.همدا اثر.

۶۲. ختک، خوشحال خان، دستارنامه، د پروفیسور پردل خان ختک په زیار، پېښور،**۱۹۸۵** م کال.

۶۳.د استاد الفت شعري کلیات.

۶۴.همدا اثر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتوادب نوې ښکلا او د هاشمي د ادبي پنځونوهارونه

د پښتو په معاصره دوره کې د ادب د اسمان پرمخ نوي ستوري را ښکاره او ادبي څېړنو او هنري ليکنو وړانګويي د پښتو ادب په خړما ښامي باندې د شفق روښانه رڼا خوره او ولوروله، چې او سمهال هم د ادب په اسمان کې يو شمېر نوي ستوري ځركونه وهي او ورځ تر بلې د خپلو څېړنو او پنځونو پلوشې تر لرې واټن پورې غزوي او د خپلو ادبي پنځونو څخه د پښتو د ادب ناوې ته تلپاتې هارونه جوړوي.

او سمهال د ځوانو ليکوالو په لړ کې د ښاغلي هاشمي ستوری د ختيځ د ادب په اسمان کې د هر چا پاملرنه جلب کړې. نوموړی په

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه چاپيريال کې ژوند کوي، چې هلته استاد پوهاند رښتين، قيام الدين خادم او ګل پاچا الفت وينو هم له دې سيمې څخه په ادبي ډګرکې لوی همت او هنرونه اخيستې و چې او سمهال يې د پښتو د ادب په بڼ کې هر ډول ګلان غوړيدلي او ګڼ شمېر ادبي بوراګان ترې خونداخلي. سيد اصغر هاشمي ټوله کورنۍ په علمي روښانتيا باندې ښکلې ده چې پلار (علمي رتبه، پوهنمل سيد رحمن هاشمي) او سمهال د ننګرهار په ښوونې او روزنې پوهنځي کې استاد ، نيکه يې سيد عبدالمنان هاشمي د خپل وخت لومړنيو کسانو څخه و چې د هيواد په پلازمينې (کابل) دار المعلمين کې يې زده کړې پای ته ورسولې، د هاشمي دوه وروونو په هالند او هندوستان کې د ماستري زده کړې کړي دي او او سمهال په خپل هيواد کې په بېلا بېلو ادارو کې دندې ترسره کوي.

د انګلستان د نامتو ليکوال او اروا پوه ډاکټر سمايلز په وينا د انګلستان خلک پرخپل ځان باندې تلپاتې ويسا لري او هر کار په ذوق سره سرته رسوي، نو په همدې اساس انګلستان وګړو پرمختګ کړی او د بهرنۍ هڅې پرځای د انسان خپل داخلي هڅې يو انسان د برې منزل ته په لنډه واټن کې رسوي. د نوموړي د خبرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تايد همدا حس او هڅه د ښاغلي هاشميپه وجود کې شته او د همدې هڅو په اساس شپه او ورځ د کتابونو مطالعې، څېړنو او تخيلق ته ځانګړې کړې ده او د ډاکټر سمايليز په وينا د انسان په پرمختګ کې د هغه مسلک سره د نومړي مينه هم اړينه ده چې اصغر دا ځانګړتيا هم لري د ادب، د مطالعې او ادبي پنځونه په لټه تلپاتې زيارګالي، نومړي په کم سن کې ګڼ شمېر ادبي اثار د پښتوژبې د غنيتوب په موخه ډالۍ کړي دي.

ښاغلی هاشمي څېړنې، تخليق تر څنګ په ژباړه کې هم ښه وړتيا ښودلې ده، چې يو شمېر اسلامي کتابونه يې له فارسي څخه پښتو ته ژباړلي دي او د نومړي ځينې اثار په دري او انګليسي ژبو باندې د نورو ليکوالو له خوا ژباړل شوي دي.

دا هم د نومړي د چاپ شوو اثارو لړ ليک:

څېړنې:

۱: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د نظم تاريخ(لومړی او دويمه دوره)، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۲ ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲: هاشمي، پوهنيار سيد اصغر: د استاد ګل پاچا الفت د شعرونو منځپانګېزه او جولېزه څېړنه(د ماسترۍ تېزس)، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ل کال.

۳: هاشمي، پوهنيار سيد اصغر: ادبي وړانګې، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ل کال.

۴: هاشمي، پوهنيار سيد اصغر: د الفت مرغلرې(سريزه، زياتونه او ويپانګه)، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ل کال.

۵: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: شعر پوهنه، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۱ل کال.

۶: هاشمي، پوهنيارسيد اصغر: د څېړنې بنسټونه (د تحقيق فن او لارې چارې)يار خپرندويه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۴ل کال.

۷: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: بولله له پيله تر خوشحاله، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۱ل کال.

۸: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: ادب پوهنې آرونه، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۱ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر هاشمي: غني خان فلسفي شاعر، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۲ل کال.

۱۰: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر هاشمي: ادبي مرغلرې، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۲ل کال.

۱۱: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر هاشمي: ادبي درو ټاکنه، ۱۳۹۲ل کال.

۱۲: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر، د پښتو ژبې ادبي سرلاري، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال.

۱۳: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر، د ليک او لوست اسانه زده کړه، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۱ل کال.

۱۴: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر، ادبي مرغلرې(دويم ټوک)، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۲ل کال.

تخليقات:

۱: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: برخليک(ناول)، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۱ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲: هاشمي، پوهیالی سید اصغر، د فکر بیان (لنډې نثرې ویناوې): ۱۳۹۳ل کال.

۳: هاشمي، پوهنیار سید اصغر: د فکر پلوشې، ۱۳۹۴ل کال.

ژباړې:

۱: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د بهلول نصیحتونه، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد ، ۱۳۹۰ل کال.

۲: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د حضرت محمد (ص) لنډ ژوند لیک ، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد ، ۱۳۹۰ل کال.

۳: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د حضرت ابوبکرصدیق (رض) لنډ ژوندلیک ، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد ، ۱۳۹۰ل کال.

۴: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د حضرت عمر(رض)لنډ ژوند لیک ، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد ، ۱۳۹۰ل کال

۵: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د حضرت عثمان(رض) لنډ ژوند لیک ، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد ، ۱۳۹۰ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د حضرت علي(رض) لنډ ژوند لیک، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال

راټولونې:

۱:هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د ادبي ژانرونو لنډه پیژندنه، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال

۲: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د ادبي اصطلاحاتو سیندګی، دانش خپرندویه ټولنه، پیښور، ۱۳۹۳ل کال.

۳: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د استاد ګل پاچا الفت ستاینې (راټولونه او سریزه)، دانش خپرندویه ټولنه، پیښور، ۱۳۹۳ل کال.

چاپ ته تیار اثار:

د پښتو ژبې ادبي سرلاري(دویم او دریم) ټوک، نړیوالې ادبي څېرې، ادبي نظم ډولونه او پیدا ایښت یې، د لرغونې دورې نثري اثاراو پیدا ایښت یې، د لودیانو او سوریانو لیکوال، اخلاق د امام غزالي له نظره، شاعران او مشاهیر، د پښتو ژبې تاریخ،د فکر یون، ادب تیوري او ادبپوهنې بنسټونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او سمهال نړۍ د ساینس او تکالوجي د پرمختګ سره د انساني ژوند په ګڼو برخو کې اسانتیاوې رامنځته شوي دي او د علمي پرمختګ په موخه هم او سني لیکوال د همدې انټرنیټي وسایلو څخه کار اخلي چې ښاغلی هاشمي هم ورسره بلد تیا لري او هم هره ورځ د نوموړي ادبي، سیاسي، ټولنیزې او اروا پوهنیزې مقالې د پښتو په بیلا بیلو ویبپاڼو کې خپرېږي چې تر دې مهاله یې د مقالو شمېر نژدې ۲۰۰ ته رسیدلی دی.

په اتلسمه پېړۍ کې په فرانسه کې یو فیلسوف تېر شوی دی هغه وایي کوم انسان چې د تفریح په ارزښت پوه نه شي نو هغه کس د کار کولو وړتیا هم نه لري خو ښاغلي هاشمي په دې ډګر کې هم مخکښ دي، نوموړی د شلو کلونو راهیسې د پهلواني او داسې نورو لوبو په برخه کې ښه ځلیدلی دی چې لوبې یې د هیواد په داخل او بهر کې ګټلي دي. نوموړي د ادبي او فرهنګي هڅو تر څنګ هره ورځ یو ځانګړی وخت د سپورت تمرین له پار هم ټاکي.

په اسلامیت او افغانیت مین

پوهنیار فهیم بهیر

د البیروني پوهنتون استاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحريك يادښت

د افغانستان ملي تحريك د (۱۳۹۳ ل) کال په پيل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهير کې به (شل عنوانونه) بېلا بېل ديني، علمي، ادبي او ټولنيز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحريك دا ژمنه د ياد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د يوې پرتمينې غونډې په ترڅ کې يې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحريك په ياده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهير کې به انشاء الله د خداى (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبيعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دى، ډېر زيات زيار او زحمت ته اړتيا لري، خو ملي تحريك ټينګ هوډ کړى چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملي کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دى د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دى، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحريك هيله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحريك له ټولو هغو ليکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندويانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهير کې يې يو بل سره مرسته او ملګرتيا کړې او دا فرهنګي بهير يې بريالى کړى، د زړه له کومې مننه کوي او کور ودانى ورته وايي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هيله

د افغانستان ملي تحريك فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کور وداني

د افغانستان ملي تحريک د هېواد پال او فرهنګپال شخصيت ښاغلي (محبوب الله خان) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته يې اوږه ورکړه. ملي تحريک وياړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ يې پيل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هيله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

يو ځل بيا د دې اثر له ليکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د ليکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مينه

د افغانستان ملي تحريک

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي وړانګې

سید اصغر هاشمي

د افغانستان ملي تحریک
www.melitahrik.com

د خپرونو لړ: ۴۹

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library